Online Journal of Art and Design
volume 15, issue 1, January 2027
DOI: https://doi.org/10.30935/ojad/2513141

Kent Merkezinde Konumlanan Üniversitelerin Yakın Kentsel Dokudaki Mekânsal Kullanımlara Etkileri

Betül GÖK*
Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Bölümü, Bina Araştırma ve Planlama Programı Doktora Öğrencisi, İstanbul, Türkiye
Sorumlu Yazar: betul.gok@std.yildiz.edu.tr, begok@gelisim.edu.tr
ORCID NO: 0000-0002-0178-2257

Doç. Dr. Server Funda KERESTECİOĞLU[2]
Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Bölümü, İstanbul, Türkiye
ozturk@yildiz.edu.tr
ORCID NO: 0000-0002-3332-8075

** Bu makale, yazarın Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Bina Araştırma ve Planlama Doktora Programı'nda sürdürmekte olduğu doktora tez çalışmasından üretilmiştir.*

Özet
Kent merkezindeki üniversiteler, yakın kentsel dokudaki mekânsal kullanımlarda kentliyle gerilimin aksine bütünleşmeyi amaçlayan mekânsal çözümler üretmektedir. Mekânsal kullanımlar, işlev değişimleri/karma kullanımlara geçişler üzerinden araştırılmaktadır. Çalışma, kent merkezlerinde kurulacak üniversitelerin üniversite ve yakın kentsel doku ilişkisindeki kullanım kararlarında mekânsal bütünleşme üretme konusunda planlama ve tasarımcılara yol göstericidir. Üniversite-kent ilişkisinde yakın dokuda gelişen işlevsel değişimler/karma kullanımlar literatürde araştırıldı. Literatürden elde edilen bilgiler Haliç'te seçilen iki örneklem üzerinden karşılaştırıldı. Pervititch haritaları, 1994/2005/2012 imar planlarının karşılaştırması, yerinde işlev tespit yöntemiyle sonuçlar, 2024 hâlihazır haritaya işlendi. Kent merkezindeki üniversitelerin yakın kentsel dokudaki mekânsal kullanımlara etkileri, WoS-Scopus-Dissertations-YÖK Tez-Google Scholar veri tabanında 52 çalışmaya ulaşılarak altı başlıkta sınıflandırıldı. Çalışmaların bulgular ve tartışma bölümü okunarak anlam açısından mekânsal kullanımı yansıtan işlevsel değişimler/karma kullanımlar konusundaki çıktılar tablolaştırıldı. Bulgular: Kentsel dokunun biçimsel verilerine uyarak parçacıl genişlemesi, geçici konaklama/öğrenci konut artışı, kentli-üniversiteli ortak kullanım alanları, teknopark/müze/araştırma/sağlık kuruluşlarının üniversite çevresinde gelişmesi, destinasyon yaratmada üniversitenin/öğrencinin imajı, ulaşım stratejilerinde gelişim, tespit edilen mekansal kullanımlardır. Uluslararası literatürden elde edilen ve altı başlıkta sınıflandırılan mekânsal kullanım etkisinin Haliç kıyısında, kentsel tarihi dokuda bulunan iki post-endüstriyel üniversite yerleşkesi ve yakın kentsel dokusunda tespit edilen bulgular ile karşılaştırılması çalışmanın özgünlüğüdür. 1980lerde sanayinin kent dışına gönderilmesiyle başlayan kentsel değişimler, üniversitelerin de Haliç'te yer seçmesiyle yere özgü kentsel kullanımlar oluşmuştur. Süreç, Haliç'teki üniversitelerin yakın kentsel dokusuyla bütünleşmeyi amaçlayan mekânsal kullanımları üretmiştir.
Anahtar Kelimeler: Kent Merkezindeki Üniversite, Üniversite-Kent İlişkisi, Yakın Kentsel Doku, Mekânsal Kullanım, Kampüs-Kent Bütünleşmesi

The Impact of Universities Located in the City Center on Spatial Uses in the Immediate Urban Fabric

Abstract
Universities located in city centers develop spatial solutions that aim for integration rather than tension with the urban population through the spatial uses within the surrounding urban fabric. These spatial uses are examined through the lens of functional shifts and transitions toward mixed-use developments. This study serves as a guide for planners and designers regarding the spatial integration of universities established in city centers,

Online Journal of Art and Design
volume 15, issue 1, January 2027
DOI: https://doi.org/10.30935/ojad/2513141

specifically concerning land-use decisions within the immediate urban context. Functional shifts and mixed-use developments emerging in the vicinity of universities within the context of the university-city relationship were investigated through a literature review. Insights from the literature were then compared using two case studies from the Golden Horn area. Findings derived from Pervititch maps, a comparison of zoning plans from 1994/2005/2012, and on site functional assessments were mapped onto current 2024 base map. The impacts of city center universities on the spatial uses of the surrounding urban fabric were analyzed by reviewing 52 studies-sourced from databases including WoS-Scopus-Dissertation-Google Scholar and subsequently categorized under six thematic headings. The findings and discussion sections of these studies were analyzed to extract data on functional shifts and mixed-use developments, which were then organized into tables to reflect their spatial implications. Findings: Identified spatial uses include the incremental expansion of the university in alignment with the formal characteristics of the urban fabric, an increase in temporary accommodation and student housing, the development of shared spaces for both urban residents and the university community, the emergence of technoparks, museums, research centers, and healthcare facilities around the university, the role of the university and its student population in shaping a specific destination identity, advancements in transportation strategies. The originality of this study lies in comparing spatial use patterns-categorized into six themes based on international literatüre-with findings observed at two post-industrial university campuses located within the historic urban fabric along the Golden Horn and their immediate surroundings. Urban transformations, which began in the 1980s with the relocation of industry outside the city, led to the emergence of site-specific urban uses following the establishment of universities along the Golden Horn. This process has generated spatial uses that aim to integrate the universities along the Golden Horn with their immediate urban context.
Keywords: The University in the City Center, University-City Relationship, Immediate Urban Fabric, Spatial Use, Campus-City Integration

1. Giriş

Kent merkezinde konumlanan üniversiteler, 1980lerde sanayisizleşme ve sanayi kentlerinde gerileme endişesiyle kent üniversitesi olarak tanınmıştır. Kentin fiziksel yapısına entegre olmuş, karma işlevli yapılardır. Literatür incelendiğinde üniversiteler ve yakın kentsel doku etkileşiminde aşağıdaki başlıklara rastlanmaktadır: Özel sektör ve kamu kurumları ile etkileşim. Kentsel paydaşlara karşı sorumluluk anlayışı ve topluluk ilişkilerine karşı kaygı. Yerel çevreye bağımlı, yerel kurumlar ile ilişki geliştirme. Yerel ortamı iyileştirme çalışmaları. Parsel hibe edinme ve kentsel canlandırmaya katılım sağlama. Yakın kentsel dokudaki metruk binaları dönüştürme girişimleri. Finansman kaynağı olmadan yerelde yerleşik bir kurum olma statüsünü kullanarak yerleşkeyi ve kentin bir bölümünü yeniden geliştirmek. Yerel sakinlere perakende, toplum merkezi ve müze gibi mekânlar sağlamak (Perry ve Wiewel 2005: 5–6; Bromley ve Kent, 2006, s. 27, 50, 52; Bromley 2006, s. 4, 11, 15; Kellogg Komisyonu 1999, akt. Goddard ve Vallance, 2013, s. 13; Goddard ve Vallance, 2013, s. 15; Bunnell ve Lawson, 2006, s. 41; Rodin, 2005, s. 246, 247).

Kent merkezinde konumlanan üniversite yerleşkelerinin sınırları, tamamen belirgin değildir (den Heijer ve Curvelo Magdaniel, 2018, s. 441). Yüksek yoğunluklu ve karma kullanımlı bilgi merkezleri olan kent merkezindeki üniversiteler, kendine özgü bir tür olarak ortaya çıkmaktadır (Freestone ve diğerleri, 2021, s. 29). Kent merkezindeki üniversiteler, kentsel dokuyla fiziksel ve işlevsel bağlantı sağlayan geçirgen fiziksel çevreler oluşturan kendine özgü bir kentçilik anlayışına sahiptir (Hebbert, 2018, akt. Freestone ve diğerleri, 2021, s. 42). Üniversitenin kentteki konumu, kentler ve üniversiteler arasındaki fiziksel ilişkiyi anlatmaktadır (den Heijer ve Curvelo Magdaniel, 2018; Heffernan ve diğerleri, 2018, akt. Namvar, 2020, s. 32). Üniversite ile kent arasındaki fiziksel yakınlık, üniversite-kent ilişkisini desteklemektedir (Casariego ve Macías, 1989, akt. Campos ve Luceño, 2020, s. 107). Üniversite-kent ilişkisi, üniversite ve kenti birbirine bağlayan ortaklıkları, etkileşim ve bağlantıyı ifade etmektedir (Mohammed ve diğerleri, 2022, s. 61). Kent merkezinde konumlanan üniversiteler, giderek kentin bir parçası haline gelmekte ve kent ile işlevsel

açıdan mekânları paylaşmaktadır. Üniversite ve kentin mekân paylaşımı, üniversite-kent ilişkilerini iyileştirmektedir (den Heijer ve Curvelo Magdaniel, 2018, s. 454). Üniversiteler, kent merkezinde kendi başlarına birer ada değildir. Üniversite yerleşkelerinin kentteki fiziksel konumu ve yakın kentsel doku, üniversite ve kent arasındaki ilişkide doğrudan bir etkiye sahiptir. Üniversiteler kente katkıda bulunur aynı zamanda kent de üniversitelere katkıda bulunur. Üniversite ve kent karşılıklı olarak faydalı olabilecek ikili bir ilişki içindedir (Namvar, 2020, s. 185, 187).

Üniversiteler ve kentlerin ihtiyaçları, karşılıklı etkileşim kurmaya bağlıdır. Üniversitelerin konumu ve fiziksel özellikleri, sinerjileri teşvik etmede ve etkileşimi geliştirmede önemli bir rol oynamaktadır (Razavivand Fard, 2019, s. 66). Kent merkezindeki üniversiteleri kentten ayrı birer yapı olarak düşünmek mümkün olmamaktadır. Üniversite yerleşkeleri, kent ile karşılıklı iletişim içinde olduğundan hem kentin mekânsal kullanımını etkilemekte hem de kentin yapısından etkilenmektedir. Üniversite yerleşkelerinin kurulmasıyla birlikte üniversite ve yerel sakinlerin ihtiyaçlarını karşılamak için yakın kentsel dokunun mekânsal kullanımı değişmektedir (Pöschl, 2019, s. 43).

Kentsel doku, kentsel formun unsuru olan sokaklar, yapı adaları, parseller ve binalardan oluşmaktadır (Kropf, 1996, s. 252; de Oliveira, 2022, s. 10). Yakın kentsel dokuda yayanın hareket yarıçapı ve kabul edilebilir yürüme mesafesinin yaklaşık 400 ile 500 metre olduğu kabul edilmiştir (Grannskab, 1972, akt. Gehl, 2011, s.83). İnsanların mekânı görüş mesafesi, 20 ile 100 metre arasındaki bir mesafeyle sınırlı olmaktadır (Gehl, 2011, s.163). Kent merkezinde konumlanan üniversiteler, kentsel dokuda işlev değişimleri ve karma kullanımlara neden olmaktadır. Yakın kentsel dokudaki mekânsal kullanımlar, parsellerdeki işlev değişimleri ve karma kullanımı ifade etmektedir. Parsel içindeki binalar, iki şekilde mekânsal kullanıma sahiptir: Tek işlevli ve karma kullanıma sahip binalar. Tek işlevli kullanımda yapı tamamıyla konut amaçlı kullanılırken karma işleve sahip yapıda zemin kat ticari, üst kat konut olarak kullanabilmektedir (Carmona ve diğerleri, 2010, s. 180). Zemin katta kamusal mekân kullanımı, kentsel doku üzerinde mekânsal kullanımı arttırmaktadır (Carmona ve diğerleri, 2010, s. 178).

Kent merkezindeki üniversitelerin kent için potansiyel bir katkı taşıdığı görüşüyle hareket eden araştırma, kent merkezindeki üniversiteler ve yakın kentsel dokuya odaklanmaktadır. 2020-2026 yılları arasında yapılan çalışmalar, kent merkezindeki üniversitelerin büyüme ihtiyacı nedeniyle yakın kentsel dokuda kademeli olarak genişlediğini, kentleri yerleşke gelişiminde ana destinasyon haline getirdiğini, kent içinde terk edilmiş endüstriyel alanları yeniden canlandırdığını göstermektedir (Bobée, 2025; Kleibert, 2021; Gladilina ve diğerleri, 2023; Rottleb, 2025; Grimaldi, 2021; Kahler ve Harrison, 2020; Alam ve diğerleri, 2020; Alam ve diğerleri, 2021; Prokshits ve diğerleri, 2023).

Öğrenci konut sektörüne bakıldığında çalışmalar, kent merkezindeki üniversitelerin yakın kentsel dokusunda öğrenci konut sektöründe baskı ve yatırımda artışın olduğu, geleneksel konut tiplerinin mekânsal değişime uğradığı ve tarihi turizm kentlerinde öğrencilerin konuta erişim zorluğu yaşadığını ortaya koymaktadır (Mawhorter ve Ehlenz, 2025; Wilkinson, ve Greenhalgh, 2024; Sotomayor ve diğerleri, 2022; Piñeira ve diğerleri, 2025; Cannaos ve diğerleri, 2025; Fraser ve Collins, 2024, Mohammed ve Ukai, 2024; Zasina ve Jakubiak, 2024).

Üniversitenin yakın kentsel dokusundaki ortak kullanım alanlarını ele alan çalışmalarda mekânların mülkiyet ve fonksiyonlarının değiştiği belirtilmektedir. Kültürel canlılığı artıran kafeler, ders çalışmaya uygun mekânlar ve gençlere yönelik hizmet sektöründe büyümenin görüldüğü ifade edilmektedir (Gümüş, 2020; Middha ve Lewis, 2021; Shayesteh ve diğerleri, 2025; Gu ve Smith, 2020; Akkoç ve Yirmibeşoğlu, 2025).

Üniversitenin kente katkı sağlayan faaliyetlerini ele alınan çalışmalarda kent merkezindeki üniversitelerin kentsel altyapıyı yenileme projelerinde yer aldığı, teknoloji transfer ofisleri kurduğu, altyapısını özel şirketlere ve topluma açtığı, bölgeye diğer yükseköğretim

kurumları ve uluslararası öğrencileri çektiği, topluma yönelik kültür ve sağlık hizmetlerini sunduğu belirtilmektedir (Mela, 2022; Cerutti ve diğerleri, 2021; Chen ve Zhang, 2025; Jones ve diğerleri, 2025; Sakai ve diğerleri, 2022; Andrés, 2021; Oderich ve Baldi, 2020; Jarman ve Stratford, 2024; Ríos-Mantilla, ve diğerleri, 2025; Prado-Acebo ve Vazquez, 2025; Toulmin ve diğerleri, 2025; Garton, 2023; Hansen, 2023; Namvar, 2020; Briones, 2022; Goddard ve Vallance, 2013).

Üniversitenin imajını konu edinen çalışmalar, üniversitenin destinasyon yaratmak için bulunduğu semtin imajını iyileştirmeye katkı sağladığını, kentsel turistik destinasyonu çeşitlendirdiğini aynı zamanda çevresindeki sosyal mekânları metalaştırdığını göstermektedir (Freestone ve diğerleri, 2021; Prada-Trigo ve diğerleri, 2020; Troiani ve Carless, 2021; Leão ve Brandão, 2022; Gage, 2023; Ma, 2022).

Ulaşım konusunu ele alan çalışmalarda üniversitenin varlığıyla birlikte üniversitenin çevresindeki ulaşım olanaklarının geliştiği, sürdürülebilir ulaşımın teşvik edildiği ve semtin erişilebilirliğinin iyileştiği görülmektedir (Adriana ve diğerleri, 2023; Altafini ve diğerleri, 2023; Mateo-Babiano ve diğerleri, 2020; Battal ve diğerleri, 2025; Kul, 2021; Tumedei ve diğerleri, 2024).

Üniversite-kent ilişkisini inceleyen çalışmalarda kentsel tarihi dokuda konumlanan kent merkezindeki üniversitelerin yakın kentsel dokudaki mekânsal kullanımlara etkilerini inceleyen çalışmalar sınırlıdır.

Sonuç olarak kentsel tarihi dokuda mekânsal kullanım açısından üniversite-kent ilişkisinin belirlenmesi gerekmektedir. Literatürdeki çalışmalar, üniversite-kent ilişkisinde üniversite ve kentin birbirine ihtiyacı olduğunu ortaya koymaktadır. Üniversite ve kent arasındaki mekânsal kullanım, üniversite-kent ilişkisini sağlayabilmelidir.

Çalışmanın amacı, üniversite-kent ilişkisinde kentsel tarihi dokuda konumlanan iki post-endüstriyel üniversitenin yakın kentsel dokuda mekânsal kullanıma etkilerini ortaya çıkarmaktır.

Kent merkezindeki üniversitelerin yakın kentsel dokudaki mekânsal kullanıma etkilerini ortaya çıkarmak için literatürdeki çalışmaların bulgular ve tartışma bölümleri okunarak anlam açısından mekânsal kullanımı yansıtan işlevsel değişimler ve karma kullanımlar konusunda çıktılar elde edildi. İstanbul Haliç'te, kentsel tarihi dokuda bulunan ve örneklem seçilen Kadir Has Üniversitesi Cibali Yerleşkesi, Medipol Üniversitesi Haliç Yerleşkesi ve yakın kentsel dokuda imar planları, hâlihazır harita karşılaştırması ve yerinde işlev tespit çalışması yapıldı. Literatür incelemesi ve yerinde işlev tespit çalışması değerlendirildi.

Çalışma, yazarların daha önce gerçekleştirdiği çalışmada sunulan yaklaşımı temel almaktadır. Gök ve Kerestecioğlu (2025), Haliç'in sanayi alanından eğitim odaklı dönüşümüne tanıklık eden Kadir Has Üniversitesi Cibali Yerleşkesinin çeperindeki dört yapı adası üzerinden işlevsel değişim incelenmiştir. Yöntemde, üniversite ve çeperindeki dört yapı adası, 13.yy ve 20.yy arasındaki haritalar, İstanbul Büyükşehir Belediyesi hava fotoğrafları ile analiz edilmiştir. Analiz sonucunda endüstri yapılarının üniversiteye dönüşümünde üniversite çeperindeki yapı adalarının işlevsel değişim sonucu ortak kamusal alanların yapı adalarını geçirgen bir nitelik kazandırdığı tespit edilmiştir.

Makalede, bir önceki çalışmaya kıyasla uluslararası literatürün değerlendirilmesiyle altı mekânsal etki sınıflandırması yapıldı. İki post-endüstriyel üniversite yerleşkesi seçildi. 400-500 metre yürüme mesafesindeki kentsel dokuda yerinde işlev tespit çalışması yapıldı. Pervititch haritaları, 1994, 2005, 2012 dönemlere ait imar planları, 2024 hâlihazır haritadan elde edilen veriler karşılaştırıldı.

Online Journal of Art and Design
volume 15, issue 1, January 2027
DOI: https://doi.org/10.30935/ojad/2513141

1.1. Yöntem

Kent merkezindeki üniversitelerin kentle ilişkisinin sağlanabilmesi için yerleşmenin ihtiyaçlarını karşılayacak yenilikçi yaklaşımlara ihtiyaç vardır. Kent merkezindeki üniversitelerin yakın kentsel dokudaki mekânsal kullanıma etkileri ile ilgili bulguları ortaya çıkarmak için uluslararası literatür incelemesi yapıldı. Literatür incelemesi kapsamında iki aşamalı bir eleme ve değerlendirme süreci uygulandı. İlk aşamada çalışmalar, university (üniversite), campus (kampüs), city (kent), kavramları üzerinden incelendi. Veri tabanlarındaki arama sorgusunda başlık, özet ve anahtar kelime üzerinden "university" (üniversite), "campus" (kampüs) ve "city" (kent) kelime grupları kullanıldı. Kelime grupları, "and" (ve), "and not" (hariç), ve "not" (hariç) bağlaçları kullanılarak filtrelendi. İkinci aşamada çalışmaların bulgular ve tartışma bölümleri okunarak anlam açısından mekânsal kullanımı yansıtan işlevsel değişimler ve karma kullanımlar konusundaki çıktılar tablolaştırıldı (Tablo 1). Araştırma konusuyla doğrudan ilişkisi olmayan çalışmalar inceleme dışında bırakıldı.

WoS ve Scopus veri tabanında iki ayrı tarama işlemi yapıldı (Şekil 1). Veri tabanlarında "university" (üniversite) ve "campus" (kampüs) kelimesi, çalışma başlıklarında birlikte de kullanılabilmektedir. Tarama işleminde tekrara düşmemek için "campus" (kampüs) kelimesi ile yapılan ikincil taramalarda çalışma başlığında "university" (üniversite) kelimesi hariç tutulmuştur.

WoS veri tabanında birincil taramada sırasıyla başlıkta (title) "university" (üniversite), bağlaçta "and" (ve) topic'te (başlık, özet, anahtar kelime) "city" (kent) kelime grubu kullanıldı. Toplam 5382 çalışma bulundu. 2020-2026 yıl aralığı filtresi uygulandı. Toplam sayı 2250'ye düşürüldü. WoS kategorisinde Architecture (Mimarlık), Urban Studies (Kentsel Çalışmalar) ve Regional Urban Planning (Şehir ve Bölge Planlama) alanları filtrelendi. Filtreleme ile birlikte 188 çalışma elde edildi. Anlam açısından mekânsal kullanımı yansıtan işlevsel değişimler ve karma kullanımlar konusunda bulguların tespit edildiği ilişkili çalışmaların sayısı 14'e düşürüldü.

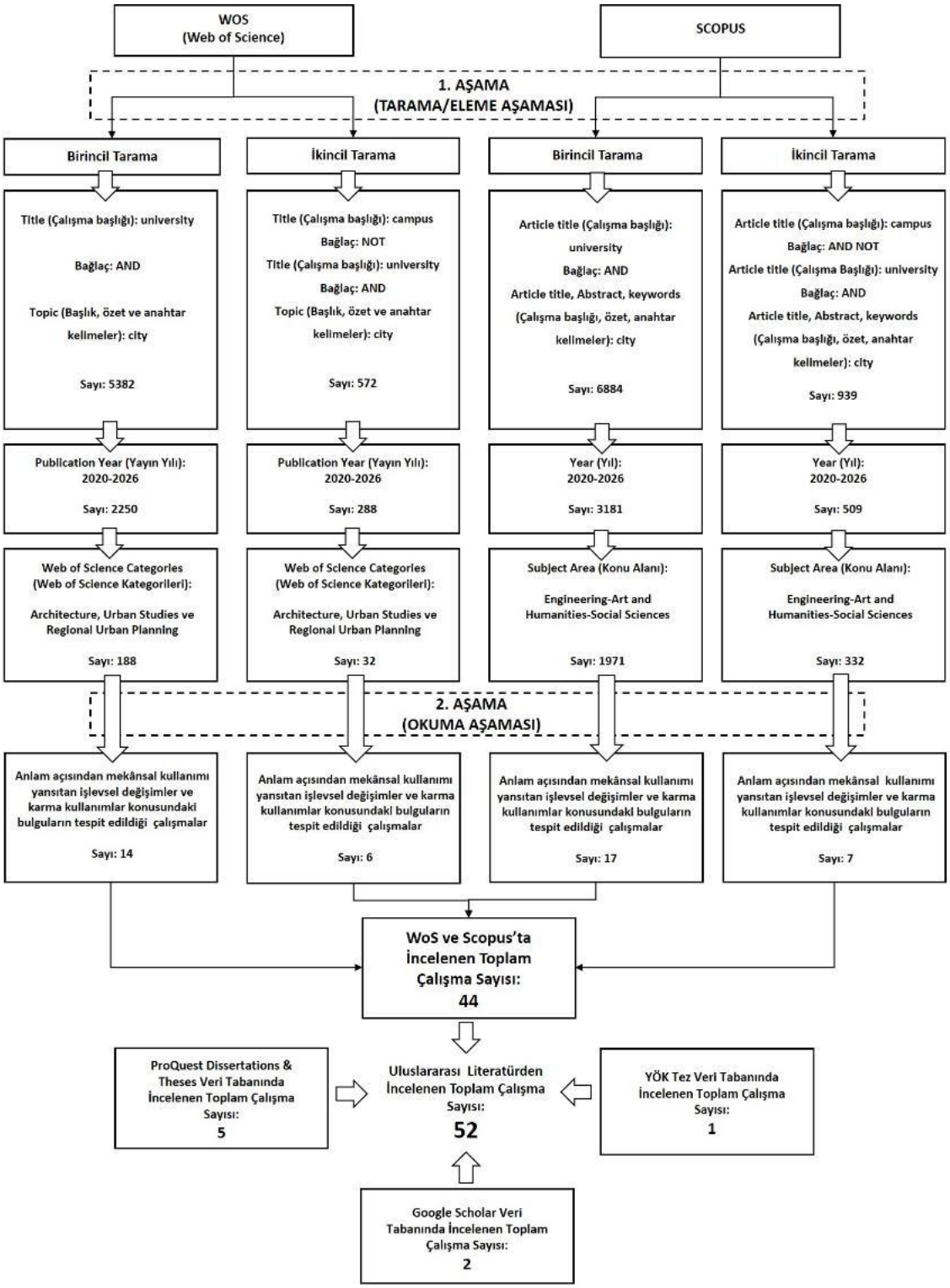
WoS veri tabanında ikincil taramada sırasıyla başlıkta (title) "campus" (kampüs), bağlaçta "not" (hariç), başlıkta (title) "university" (üniversite), bağlaçta "and" (ve), topic'te (başlık, özet, anahtar kelime) "city" (kent) kelime grubu kullanıldı. Toplam 572 çalışma bulundu. 2020-2026 yıl aralığı filtresi uygulandı. Toplam sayı 288'e düşürüldü. WoS kategorisinde Architecture (Mimarlık), Urban Studies (Kentsel Çalışmalar) ve Regional Urban Planning (Şehir ve Bölge Planlama) alanları filtrelendi. Filtreleme sonucu 32 çalışma elde edildi. Anlam açısından mekânsal kullanımı yansıtan işlevsel değişimler ve karma kullanımlar konusunda bulguların tespit edildiği ilişkili çalışmaların sayısı 6'ya düşürüldü.

Scopus veri tabanında birincil taramada sırasıyla başlıkta (title) "university" (üniversite), bağlaçta "and" (ve), başlık-özet-anahtar kelimede (Article title, abstract, keywords) "city" (kent) kelime grubu kullanıldı. Toplam 6884 çalışma bulundu. 2020-2026 yıl aralığı filtresi uygulandı. Toplam sayı 3181'e düşürüldü. Scopus kategorisinde mimarlık, şehir ve bölge planlama alanında bir filtreleme olmadığı için ilgili alanlardan Engineering (Mühendislik), Art and Humanities (Sanat ve Beşeri Bilimler) ve Social Sciences (Sosyal bilimler) alanları filtrelendi. Filtreleme ile birlikte 1971 çalışma elde edildi. Anlam açısından mekânsal kullanımı yansıtan işlevsel değişimler ve karma kullanımlar konusunda bulguların tespit edildiği ilişkili çalışmaların sayısı 17'ye düşürüldü.

Scopus veri tabanında ikincil taramada sırasıyla başlıkta (title) "campus" (kampüs), bağlaçta "and not" (hariç), başlıkta (title) "university" (üniversite), bağlaçta "and" (ve), başlık-özet-anahtar kelimede (Article title, abstract, keywords) "city" (kent) kelime grubu kullanıldı. Toplam 939 çalışma bulunmuştur. 2020-2026 yıl aralığı filtresi uygulandı. Toplam sayı 509'a düşürüldü. Scopus kategorisinde mimarlık, şehir ve bölge planlama alanında bir filtreleme olmadığı için ilgili alanlardan Engineering (Mühendislik), Art and Humanities (Sanat ve Beşeri Bilimler) ve Social Sciences (Sosyal bilimler) alanları filtrelendi. Filtreleme ile birlikte 332 çalışma elde edildi. Anlam açısından mekânsal kullanımı yansıtan işlevsel

Online Journal of Art and Design
volume 15, issue 1, January 2027
DOI: https://doi.org/10.30935/ojad/2513141

değişimler ve karma kullanımlar konusunda bulguların tespit edildiği ilişkili çalışmaların sayısı 7'ye düşürüldü. WoS ve Scopus taraması sonucunda toplam 44 çalışma incelendi (Şekil 1).

Şekil 1. WoS (Web of Science) ve Scopus veri tabanında seçim sürecini gösteren aşamalar ve uluslararası literatürde incelenen çalışmaların veri tabanlarına göre dağılımı (Yazar)

Online Journal of Art and Design
volume 15, issue 1, January 2027
DOI: https://doi.org/10.30935/ojad/2513141

WoS ve Scopus'a ek olarak ProQuest Dissertations & Theses ve YÖK Tez veri tabanlarında da tarama işlemi yapıldı. Veri tabanlarında sırasıyla başlıkta (title) "university" (üniversite), bağlaçta "and" (ve), özette (abstract) "city" (kent) kelime grubu kullanıldı. 2020-2026 tarihleri arasında mimarlık, şehir ve bölge planlama alanında yapılan tezler incelendi. Araştırma konusuyla doğrudan ilişkisi olmayan tezler inceleme dışında bırakıldı. Değerlendirme sonucu üç doktora ve üç yüksek lisans tez çalışması incelendi. İncelenen çalışmalara ek olarak Google Scholar'dan manuel arama yoluyla bir makale ve bir kitap eklendi. Bulgular üzerinden değerlendirilen ilişkili çalışmaların sayısı toplam 52 çalışmaya indirildi. Uluslararası literatürdeki çalışmaların bulgular ve tartışma bölümleri okunarak anlam açısından mekânsal kullanımı yansıtan işlevsel değişimler ve karma kullanımlar konusunda çıktılar elde edildi (Tablo 1).

Tablo 1. Literatürde incelenen 52 çalışmanın bulgularına göre kent merkezindeki üniversitelerin yakın kentsel dokuda mekânsal kullanımına etkileri (Yazar)

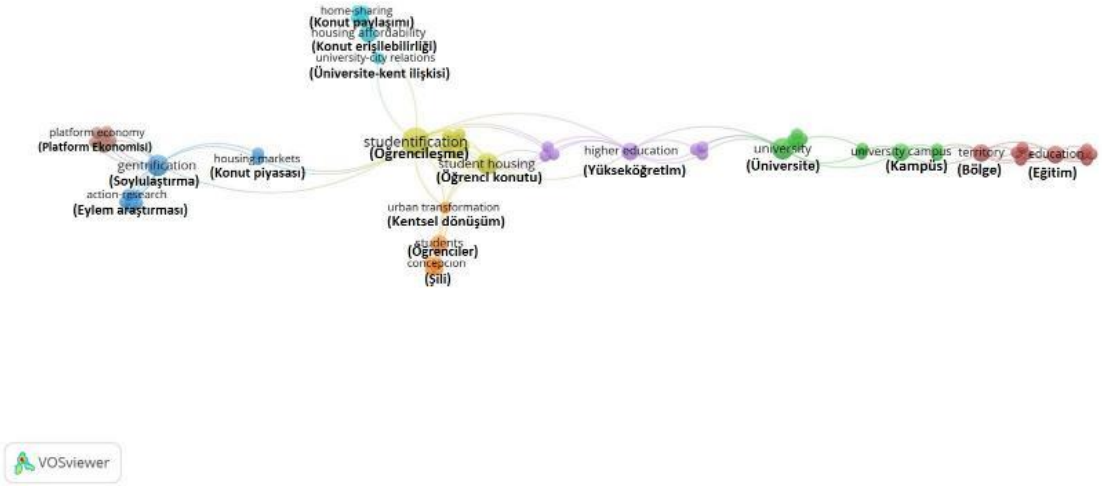
Uluslararası Literatürdeki Bulgular/Çıktılar	**Yazar**
Finansman baskısı sonucu üniversiteler, küresel rekabette ekonomik olarak önde gelen kentlerde yerleşkeler kurmaktadır.	Bobée, Alice; 2025
Üniversiteler, uluslararası öğrenci kaynağı olan yabancı bir lokasyonda yerleşke kurmaktadır.	Kleibert, Jana M.; 2021
Üniversite yerleşkesinin kentsel gelişimi ve mekânsal genişlemesi için üniversite yakınındaki binaları kiralamaktadır.	Gladilina, Irina; Sergeeva, Svetlana; Deputatova, Nataly; Skvortsova, Marina; Bereznyakovskiy, Vladimir; Silaeva, Anna; Karabayev, Gani; Mamedov, Seimur, 2023
Kentler uluslararası bir eğitim merkezi olarak küreselleşmekte ve yurtdışı yerleşke gelişimi için ana destinasyonlardan biri haline gelmektedir.	Rottleb, Tim; 2025
Üniversitenin araştırma alanlarına yönelik fiziksel genişlemesiyle terk edilmiş endüstriyel alanlar, laboratuvarlara, sınıflara ve ofislerine dönüşmektedir.	Grimaldi, Andrea; 2021
Üniversitenin yeniden geliştirme amacıyla çevresinde kademeli olarak mülk edinmesi semtteki konutların yıkılmasına ve kamusallaştırılmasına neden olmaktadır.	Kahler, Sophie; Harrison, Conor; 2020
Kent merkezinde kurulan özel üniversitelerin plansız genişlemesi, sürdürülebilir yerleşim etkilemektedir.	Alam, Gazi Mahabubul; Al-Amin, Abul Quasem; Forhad, Abdur Rahman; Mubarak, Muhammad Shujaat; 2020
Kent merkezindeki özel üniversiteler, yerleşim bölgelerinde yerleşke kurarak kentteki yeşil alanları, yemek alanlarını, yolları ve diğer altyapılar gibi ücretsiz olarak kullanılabilen kamuya açık tesisleri kullanmaktadır.	Alam, Gazi Mahabubul; Roslan, Samsilah; Al-Amin, Abul Quasem; Filho, Walter Leal, 2021
Bireysel üniversiteler yerine kent içinde üniversiteler arası kampüs, yerel işletmelerin gelişimi için ekonomik faydalar sağlamaktadır. Üniversiteler arası kampüs, yurtlar, derslikler ve laboratuvar gibi tesisleri yerleşke alanları arasında dağıtmaktadır.	Prokshits, Ekaterina; Moskalev, Pavel; Sotnikova, Olga; Zolotukhina, Iana; Vasenin, Dmitrii; Savvin, Nikita; 2023
Öğrenci kayıtları artan ve yurt kapasitesi yetersiz olan üniversitelerin yakın kentsel dokuda kiralık konut sektöründe büyüme görülmektedir.	Mawhorter, Sarah L.; Ehlenz, Meagan M.; 2025
Tarihi üniversite kentlerinde öğrenci yoğunlaşması nedeniyle özel konut sahipleri, semtteki mevcut konutlarını kampüs dışı öğrenci konaklama türüne (HMO-Housing in Multiple Occupation) dönüştürmektedir.	Wilkinson, Christopher; Greenhalgh, Paul; 2024
Üniversitelerin girişimci hale gelmesi ve öğrenci yurdu konusunda yatırım yapmaması, üniversite çevresinde öğrenci yurt talebi, kampüs dışı uygun fiyatlı ve düşük kaliteli konut stokları üzerinde baskı oluşturmaktadır.	Sotomayor, Luisa; Tarhan, Derya; Vieta, Marcelo; McCartney, Shelagh; Mas, Aida, 2022
Uluslararası alanda tanınan tarihi üniversite kentlerinde turistleşme, öğrenci konutlarının temin edilmesini zorlaştırmaktadır. Üniversitenin öğrenciye barınma imkânı tanıdığı tarihi üniversite kentinin geleneksel işlevinin kaybolmasına neden olmaktadır.	Piñeira, Maria Jose; Fernandez-Tabales, Alfonso; Minguez, Carmen, 2025
Tarihi kentte öğrenci konaklama ihtiyaçları ile turistlerin kısa süreli kiralama talebindeki artış, konutları turistik konaklama yerlerine dönüştürmektedir. Öğrenciler ve bölge sakinlerinin konut erişimini zorlaştırmaktadır.	Cannaos, Cristian; Onni, Giuseppe; Casu, Alessandra; 2025

Üniversite, konut paylaşım programıyla öğrenciler ve yaşlılar arasında kuşaklararası birliktelik için uygun mekânsal koşullar sağlamaktadır.	Fraser, Carling; Collins, Patricia; 2024
Üniversitenin yüksek oranda kentleşmiş alanlarda bulunması üniversitelerin erişilebilirliğini arttırmaktadır. Erişilebilir üniversiteler, öğrencilerin sahip olabileceği ulaşım seçeneklerinin çeşitliliğini arttırmaktadır.	Mohammed, Ahmed M.S.; Ukai, Tetsuya 2024
Post-endüstriyel bir kent dokusuna sahip olan ve bilgi odaklı bir dönüşüm geçiren kent merkezleri, üniversitelerin yerleştirilmesiyle apartman komplekslerinin olduğu yeni inşaat alanlarına dönüşmektedir.	Zasina, Jakub; Jakubiak, Wiktoria, 2024
Üniversite ve yerel sakinlerin ihtiyaçlarını karşılayan mekânlar, üniversitenin akademik, sosyal ve kültürel nitelikleri ile yerel mekânsal örüntünün bir parçasını oluşturmaktadır. Ortak ihtiyacı karşılayan mekânlar, intiyaçlara yeni çözümler ve birliktelikler üreten hibrit mekânlar olmaktadır.	Gümüş, İmran, 2020
Kent içi üniversiteler için gıda tüketiminin ortaya koyduğu mekânsal zorluklara yenilikçi bir yanıt olan geçici/mobil gıda tüketim mekânları, öğrenci ve yerel sakinler için hibrit, kentsel ortak alanlar olmaktadır.	Middha, Bhavna; Lewis, Tania; 2021
Üniversite tarafından eğitim amacıyla yerleşke içinde kurulan pavilyonlar hem üniversite topluluğuna hem de yerel halka fayda sağlayan etkinlikler için hem eğitim hem sosyal açıdan çok yönlü bir mekân olarak hizmet vermektedir.	Shayesteh, Homeira; Yang, Tong; Fregene, Kate; Beaty-Pownall, Paul; Zandi, Shahrokh; Karamanoglu, Mehmet; Botkova, Zuzana; 2025
Üniversite yakın kentsel dokudaki mekânlarda mülkiyetin konut sahipliği şeklinden özel kiralık konutlara dönüşmesi, konut tipi, konut stoğu ve perakende hizmetlerinde mekânsal değişikliklere yol açmaktadır.	Gu, Hao; Smith, Darren P.; 2020
Üniversite yakın kentsel dokudaki konut biçim ve işlevleri öğrenci hizmetlerine uygun hale getirilmek için dönüştürülmektedir.	Akkoc, Samaneh Sohrabi; Yirmibesoglu, Funda; 2025
Üniversitesiler, kentteki kamusal alanları, ara mekânları ve mekânsal boşlukları kullanılarak kentsel yenileme girişimleri geliştirme amacıyla kolektif mekân üretmektedir.	Mela, Sara; 2022
Üniversiteler, Teknoloji Transfer Ofisleri ve kuluçka merkezleri gibi sürdürülebilir girişimler ile sürdürülebilirlik kültürünü teşvik etmektedir.	Cerutti, Stefania; Boccaleri, Enrico; Ferrero, Enrico; 2021
Üniversiteler, şirketlere ve yerel girişimcilere yerleşke içindeki üniversite laboratuvarlarını ve araştırma altyapılarını ücret karşılığında açmaktadır.	Chen, Hao; Zhang, Yunpeng; 2025
Üniversite, kentte yeterli altyapısı olmayan yerel kuruluşlara destek mekanizması sağlayarak akademik olmayan ortaklara geçici olarak üniversite altyapısını sunmaktadır.	Jones, Vikki; Panneels, Inge; Zeller, Frauke; Terras, Melissa; Osborne, Nicola; 2025
Üniversite, Teknoloji Transfer Ofisi (TTO) işlevini üniversite dışındaki bağımsız bir kuruluşa devrederek girişimci ekosistemin gelişiminde fayda sağlamaktadır.	Sakai, Takayuki; Inai, Kensuke; Kutsuna, Kenji; Adhikary, Bishnu Kumar; Buzás, Norbert; 2022
Üniversite yerleşkesinde sanatsal atölye ve kursların düzenlendiği mekânlar, üniversite topluluğu dışındaki kişiler tarafından da kullanılmaktadır.	Andrés, J. Luis Ben; 2021
Üniversite yerleşkesinde veya çevresinde düzenlenen halkın erişimini amaçlayan okullarda ve mahallelerdeki atölye çalışmaları, sosyal buluşmalar, mahalle sineması ve film festivali etkinlikleri çevrede çok uluslu üretim alanı oluşturmaktadır.	Oderich, Cecilia Leão; Baldi, Mariana, 2020
Devletin sağladığı fonlar aracılığıyla üniversiteler, kent merkezindeki sokaklar ile kaldırımlara yeşil alan ve oturma yerlerinden oluşan geçici mekânlar tasarlamaktadır.	Jarman, Nicholas; Stratford, Elaine; 2024
Üniversite müfredatındaki bilgilerin sahada uygulanması kent içindeki binaların birbirleri arasındaki mekânsal bağlantıları etkinleştirilerek mekânsal kolektif eylemleri teşvik etmektedir.	Ríos-Mantilla, Renato Sebastian; Gonzalez-Ortiz, Juan Carlos; Egas-Reyes, Maria Veronica; Armijos-Moya, Ekaterina De Lourdes; 2025
Üniversite sınıflarının ve eğitim merkezlerinin topluma açılması kentleri yeniden canlandırmakta ve kentsel formu şekillendirerek yenileyici kent modelleri oluşturmaktadır.	Prado-Acebo, Cristina; Vazquez, Antonio S. Rio; 2025
Üniversiteler ve sivil aktörler arasında kentsel yenileme projeleri yapılmaktadır.	Toulmin, Vanessa; Tait, Malcolm; Warwick, Tosh; Dobson, Julian, 2025

Üniversiteler, fiziksel ve entelektüel stratejiyi kullanarak bilim ve teknoloji parkı, sürdürülebilir kentsel alanlar ve ortak üniversite-halk kütüphanesi gibi kentsel canlandırma girişimlerinde bulunmaktadır.	Garton, Paul M.; 2023
Üniversite yerleşkelerini kente açarak kampüs kenarlarında geçirgen ve kamusal eşikler oluşturmak, sanat müzesi açmak, sağlık birimi açmak, üniversite-kent ilişkisini sağlayarak üniversitenin ve kentin birbirine entegre olmasını sağlamaktadır.	Hansen, Ludwig; 2023
Üniversite yerleşkelerinin kurulması kent merkezindeki işletmelerin büyümesini desteklemektedir.	Namvar, Nastaran; 2020
Üniversiteler, sınırları içinde eğitimin dışında ticaret, eğlenceyi de içeren geniş bir program ve faaliyet ile bulundukları çevre için bir çekim merkezi oluşturarak semtin mekânsal dinamiklerini etkilemektedir.	Briones, Sofía Carolina Riquelme 2022
Kentlerde yan yana kurulan üniversite yerleşkeleri ve hastaneleri, kente sağlık açısından katkı sağlayan stratejileri oluşturmaktadır.	Goddard John; Vallance Paul, 2013
Kentlerin gecekondu semtleri, üniversitelerin kurulmasıyla yaratıcı bir bölgeye dönüşmektedir.	Freestone, Robert; Pullan, Nicola; Saniga, Andrew, 2021
Üniversite yerleşke sınırları, kurumsal hiyerarşiyi yansıtmaktadır. Yerleşke sınırı, semti ve üniversiteyi, konut yaşamı ve akademik alan açısından görsel ve fiziksel olarak ayırmaktadır.	Mohamed, Abdelbaseer A.; 2025
Kent merkezinde kurulan üniversiteler, gecekondu mahallelerinin "öğrenci mahallesi" olarak tanımlanmasına, konutların değerinin artmasına, yerel dükkânların müşteri sayısının artmasına ve mahallenin imajının iyileşmesine katkı sağlamaktadır.	Prada-Trigo, Jose; Cornejo Nieto, Carlos; Quijada-Prado, Paula; 2020
Üniversite çevresindeki tüketim mekânlarında görünürde hiçbir farkın olmadığı, mekânların meta değerine göre nicelendirildiği, benzerliklerin arttığı tüketici görünüm, üniversitenlerin olduğu kentlerde tekrarlanmaktadır.	Troiani, Igea; Carless, Tonia; 2021
Yüzyıllardır ayakta duran üniversite binalarının mimari mirasını ve müze koleksiyonlarını turistik destinasyonlara entegre edilmesi kentsel turistik destinasyonu çeşitlendirmektedir.	Leão, Maria Teresa Gomes Brandão, Filipa Aguiar; 2022
Üniversite yerleşkesinin bilinçli olarak çevresine açılması, halka açık alanlara entegre edilmesi kentsel yaşama katılımı temsil ederek üniversite çevresinin imajını değiştirmektedir.	Gage, Stephen; 2023
Üniversite yerleşkesi ve bulunduğu kent, uluslararası öğrencilerin yurtdışında öğrenme ve yaşama deneyimlerini sağlayan fiziksel ortamı oluşturmaktadır. Üniversitenin imajı, uluslararası öğrencilerin tercih ettikleri yerin şekillenmesinde önemli rol oynamaktadır.	Ma, Ai-hsuan Sandra; 2022
Üniversite, ders giriş ve çıkış saatlerinde üniversite yakın kentsel dokudaki caddeler üzerinde trafik sıkışıklığına neden olmaktadır.	Adriana, Martina Cecilia; Situmorang, Rahel; Aji, Bregas Jiwandono; 2023
Kent içinde birimlere ayrılmış ve yayılmış olan üniversite yerleşkeleri, öğrenci hareketliliğini yoğunlaştırmaktadır. Üniversite, bisiklet ve scooter park alanlarının artmasını, ulaşım olanaklarının gelişmesini teşvik etmektedir.	Altafini, Diego; Mara, Federico; Cutini, Valerio; 2023
Üniversite yerleşkelerinde kamuya açık bisiklet paylaşım programlarının uygulanması sürdürülebilir ulaşım sistemlerinin kullanımını teşvik etmektedir.	Mateo-Babiano, Iderlina; Tiglao, Nestor Michael C.; Mayuga, Keisha Alena; Mercado, Miguel Alberto; Abis, Ryan Christopher; 2020
Kent içindeki üniversite yerleşkeleri, bulunduğu kentsel dokuda erişilebilirliği iyileştirmekte, yeni sokak bağlantıları ile geçişleri kolaylaştırmakta ve konut alanlarının kentsel sistemle bağlantısını güçlendirmektedir.	Battal, İmran Gümüş; Sen, Ender; Karasu, Baris Mert; 2025
Üniversiteye bağlı laboratuvarlar, kentsel altyapının (internet altyapısı, aydınlatma) iyileştirilmesinde pilot çalışma alanı olarak kullanılmaktadır. Kent merkezindeki üniversite girişinde yerel sakinlerin ve öğrencilerin yoğun olarak kullandığı otobüs durağında akıllı durak uygulaması test edilmektedir.	Kemal, Kürşad Kul; 2021
Üniversite yerleşkeleri, kent içinde akıllı ulaşım sistemlerinin uygulandığı test alanları olarak kullanılmaktadır. Üniversite yerleşkesindeki akıllı ulaşım sistemleri hem üniversitenin hem de halkın kullanımıyla mekânsal yaşanabilirliği artırmaktadır.	Tumedei, Gianni; Ceccarini, Chiara; Prandi, Catia; 2024
Üniversitenin kent merkezinde kurulmasıyla yakın kentsel dokudaki kamusal alanlarda artış, tramvay ve metro hattı gibi ulaşım alanında gelişmeler yaşanmaktadır. Tarihi ve terk edilmiş yapılarda yenileme çalışmaları yapılmaktadır.	İçen, Didem; 2023

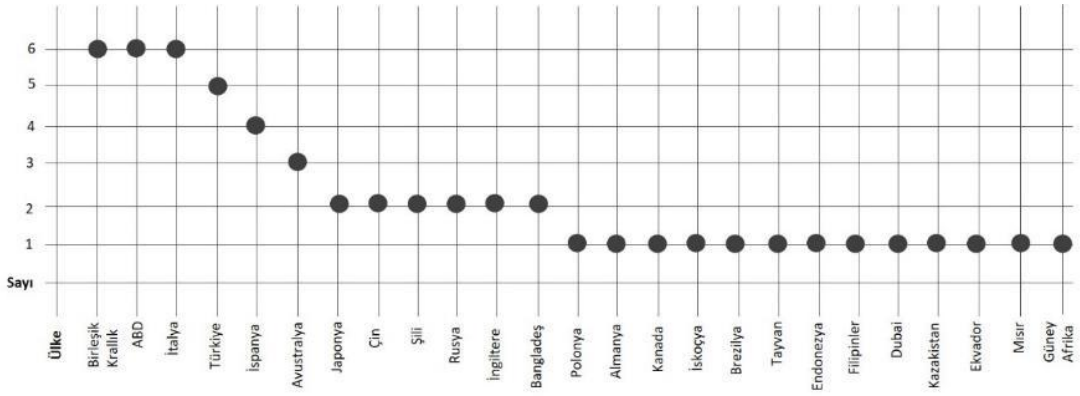
Online Journal of Art and Design
volume 15, issue 1, January 2027
DOI: https://doi.org/10.30935/ojad/2513141

WoS ve Scopus'ta incelenen 44 çalışmaya ait anahtar kelime ağ analizi için açık kaynaklı bir program olan VOSviewer kullanıldı (Şekil 2). VOSviewer programı, bibliyometrik ağlar oluşturmak ve görüntülemek için kullanılmaktadır. Program aracılığıyla, literatürde sık kullanılan terimler için anahtar kelime bulutu oluşturuldu. Çalışmalarda hangi kelimelerin sıklıkla kullanıldığı üniversite-kent ilişkisine dair bakış açısı kazandırmaktadır. Kelime ağı analiz edildiğinde "studentification" (öğrencileşme), "gentrification" (soylulaştırma), "higher education" (yükseköğretim), "student housing" (öğrenci konutları), "university-city relations" (üniversite-kent ilişkisi), "urban transformation" (kentsel dönüşüm), "housing affordability" (konut erişilebilirliği), kelimelerinin sık kullanılan kelimeler olduğu görülmektedir.

Şekil 2. VOSviewer programından elde edilen literatüre ait anahtar kelime bulutu (Yazar)

Toplam literatür taramasına göre dünya genelinde 25 ülkede yapılan çalışmalarda kent merkezindeki üniversitelerin yakın kentsel dokunun mekânsal kullanımına etkisi araştırıldı. Çalışmaların yapıldığı ilk üç ülke, Birleşik Krallık, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve İtalya'dır (Şekil 3).

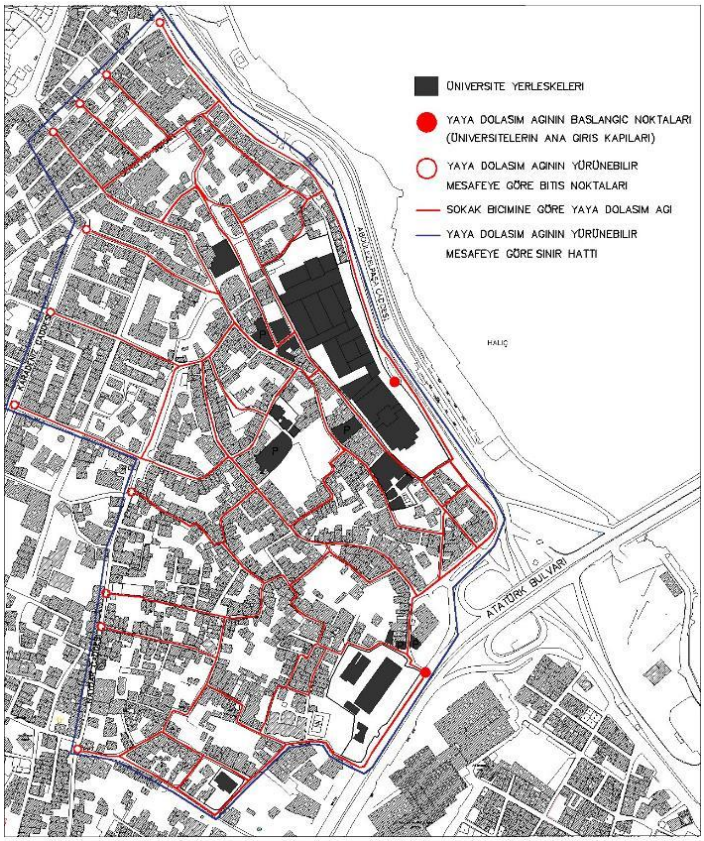

Şekil 3. Çalışmaların yapıldığı ülkelerin dağılımı (Yazar)

Literatürde incelemesi sonucu 52 çalışmadan elde edilen bulgular altı başlıkta sınıflandırıldı. Bulgular, kentsel tarihi dokuda konumlanan iki post-endüstriyel üniversite yerleşkesi ve yakın kentsel doku üzerinden karşılaştırıldı. Pervititch haritaları, 1994, 2005, 2012 tarihli imar planları, 2024 tarihli hâlihazır harita karşılaştırması ve yerinde işlev tespit çalışması yapıldı. Çalışma, İstanbul kent merkezinde, kentsel tarihi alanda ve Haliç kıyısında konumlanan Kadir Has Üniversitesi Cibali Yerleşkesi, Medipol Üniversitesi Haliç Yerleşkesi ve yakın kentsel dokuda yapıldı. Bölgenin imar planları ve hâlihazır haritası Fatih Belediyesinden temin edildi. Üniversitelerin yakın kentsel dokusundaki yapı adaları, parsel, sokak ve bina zemin katlarının mekânsal kullanımındaki işlev değişimi ve karma kullanımlar tespit edildi.

Online Journal of Art and Design
volume 15, issue 1, January 2027
DOI: https://doi.org/10.30935/ojad/2513141

Yerinde işlev tespit çalışması, 13.07.2026 tarihinde 13.00 ile 18.30 saatleri arasında yapıldı. Çalışma, üniversitelerin yakın kentsel dokusunda sokak ağına göre 400-500 metrelik yürünebilir mesafe içinde gerçekleştirildi. Üniversitelerin ana giriş kapıları, yaya dolaşım ağı başlangıç noktası olarak kabul edildi (Şekil 4).

Şekil 4. Üniversitelerin yakın kentsel dokusunda yürünebilir mesafe içindeki yaya dolaşım ağı (Fatih İlçesi, Hâlihazır Harita, 2024, Fatih Belediyesi: yazar tarafından düzenlenmiştir)

Yerinde işlev tespit çalışmasında üniversite yerleşkelerinin yakın kentsel dokusunda mekânsal kullanımı yansıtan işlevsel değişimler ve karma kullanımlar tespit edildi. Yerleşkeler, yerleşke sınırları, yerleşke ana giriş noktaları, yerleşke-ulaşım bağlantıları, yaya ulaşımını sağlayan kaldırımların mevcut durumu, bina zemin katlarındaki yeme içme mekânlarının konumları, yeme içme mekânlarının sokak ve kaldırımla ilişkisi, konut kullanımları, karma kullanımlar, kente katkı sağlayan müze, araştırma merkezi ve hastane gibi kuruluşların konumları ve işlevleri tespit edildi. Yerinde işlev tespit çalışmasında mekânsal kullanımda işlev değişimi ve karma kullanım verilerine ait görseller fotoğraf çekilerek kaydedildi.

Tespit kriterlerinde yerleşkeler ve yakın kentsel dokuda öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılayan ve mekânsal kullanımı yansıtan işlevsel ve karma kullanımlar göz önünde bulunduruldu.
08.08.2026 tarihinde Fatih Belediyesine başvurularak çalışma alanının imar planları ve 2024 hâlihazır haritası temin edildi. Pervititch haritaları, 1994, 2005, 2012 tarihli imar planı üzerinde üniversite binalarının bulunduğu yapı adalarında yıllara göre mekânsal kullanımlardaki değişimler izlendi. Pervititch haritaları, imar planları, yerinde işlev tespit çalışmasında elde edilen bulgular 2024 tarihli hâlihazır haritaya işlendi.

1980lere kadar İstanbul'un sanayi bölgesi olan Haliç, 1980lerden sonra post-endüstriyel kentsel alana dönüşmüştür. Haliç, günümüzde on bir üniversite yerleşkesinin bulunduğu bir bölgedir. Örneklem seçim ölçütleri dikkate alındığında, Kadir Has Üniversitesi Cibali Yerleşkesi 1884 tarihinde inşa edilen Tarihi Cibali Tütün ve Sigara Fabrikasından, Medipol Üniversitesi Haliç Yerleşkesi 1962 tarihinde inşa edilen Tarihi Cibali Tütün ve Sigara

Fabrikası yönetim binasından dönüştürülmüştür. I. Derece koruma alanında kalan iki bina kent hafızasına iki ayrı üniversite olarak devam etmektedir. Üniversiteler, Haliç'in 1980 sonrası gelişimi paralelinde müze ve hastaneyle işlevsel açıdan yakın kentsel dokusu ile bir bütünleşme sergilemiştir.

Çalışma, kent merkezinde tarihi kentsel dokuda konumlanan iki üniversite örneklemi, tek bir bölgeye odaklanma, yerinde işlev tespit çalışması, imar planları ve hâlihazır harita karşılaştırılması ile sınırlandırıldı.

1980li yıllardan itibaren günümüze kadar Haliç kıyısındaki gelişmeler, destinasyon yaratma sürecinde bir sinerji oluşturarak birbirini destekledi. 1990lı yıllarda tarihi kentsel binaların üniversiteye dönüştürülmesiyle buna önderlik eden Kadir Has Üniversitesi Haliç Yerleşkesi, genç nüfusu alana çekerek destinasyon oluşturma sürecini tetikledi. Haliç'te 1980 sonrası sanayinin desantralizasyonu, üniversitelerin yer seçmesi, günümüzde on bir üniversite yerleşkesinin bulunması, kültür aksı tanımı, ulaşım sisteminin kente entegrasyonu, konut ve konaklama projeleri yatırımı, öğrenciler, turistler ve konut sahipleri için bir kentsel destinasyon oldu. Destinasyon yaratma süreci tek başına üniversitelerin yakın kentsel dokusu ile etkileşiminde işlev değişimi ve karma kullanımlarla yaptığı bir şey olmamakla birlikte üniversiteler, Haliç'te destinasyon yaratma sürecine dahil oldu. Üniversiteler, kentsel dokuda konut, eğitim, rekreasyon, turizm, altyapı faaliyetlerinin artmasında aktif rol üstlenmektedir.

2. Bulgu ve Tartışma:

2.1. Mekânsal Kullanımlarda İşlev Değişimi ve Karma Kullanımlar

Uluslararası literatürde incelenen çalışmaların bulguları altı başlıkta sınıflandırıldı. Altı başlık, saha çalışmasıyla ilişkilendirildi. Bulgular, üniversite-kent ilişkisi kapsamında kent merkezindeki üniversitelerin yakın kentsel dokunun mekânsal kullanımına yönelik etkilerine göre başlıklandırıldı: Üniversiteler, mekânsal sürdürülebilirliği sağlamak için bulunduğu kentsel dokunun yapılanma şartlarına uyum sağlayarak parçacıl genişlemektedir. Küresel rekabeti sağlamak için ülke sınırları içinde, yurt dışında bina mülk edinme, kiralama, yerleşke kurma girişiminde bulunmaktadır. Üniversiteler, çevresindeki öğrenci konutları, yurtlar ve çalışan genç nüfusa uygun konutların artmasında etkili görünmektedir. Üniversitelerin yakın kentsel dokusundaki mekânların mülkiyet ve fonksiyonları değişerek üniversitelere ve yerel sakinlere hizmet eden ortak kullanım alanları oluşmaktadır. Üniversitelerin varlığıyla birlikte kente katkı sağlayan yenilikçi yaklaşımlar için çevredeki mekânlar içeriksel olarak değişmektedir. Üniversiteler, destinasyon yaratmak için eğitim ve öğrenci imajını kullanmaktadır. Üniversiteler, bulundukları destinasyonlarda ulaşım stratejilerinin gelişiminde ilişkili görünmektedir.

Çalışmanın araştırma soruları, 1. Uluslararası literatürde üniversite-kent etkileşiminde yakın kentsel dokudaki işlev değişimleri nelerdir? 2. 1928-2024 tarihleri arasında Kadir Has Üniversitesi Cibali Yerleşkesi ve Medipol Üniversitesi Haliç Yerleşkesi yakın kentsel dokusunda oluşan işlev değişimleri nelerdir? 3. Altı mekansal etki kategorisinde, Haliç'teki Kadir has Üniversite Cibali Yerleşkesi/Medipol Üniversitesi Haliç Yerleşkesi, uluslararası literatür ile hangi alanda örtüşür, hangi alanda ayrışır ve İstanbul Haliç bağlamı literatüre hangi katkıyı sağlamıştır?

2. 1. 1. Üniversitenin Yakın Kentsel Dokunun Biçimsel Verilerine Uyarak Parçacıl Genişlemesi

Literatür Araştırması

Üniversiteler, yakın kentsel dokuda kademeli olarak mülk edinip yerleşkesini genişletmektedir. Üniversiteler, yerleşkelerini genişletme stratejisi olarak yakın kentsel dokudaki mevcut yapıları yıkma, yeni bina inşa etme, bina kiralama, mevcut binaları yeniden işlevlendirme ve mekânları kamusallaştırma girişimlerinde bulunmaktadır. Kentte atıl ve yaşanamaz alanların yenilenmesi, üniversitelerin mekânsal gelişimi ve genişlemesi için yaygın olarak kullanılmaktadır (Kornilova ve diğerleri, 2022, Tsenina ve diğerleri, 2022, akt. Gladilina ve diğerleri, 2023, s. 3349). Üniversitelerin fiziksel olarak büyüme ihtiyacı,

Online Journal of Art and Design
volume 15, issue 1, January 2027
DOI: https://doi.org/10.30935/ojad/2513141

bulunduğu kentsel dokuyu değiştirerek yeni bir semt düzenine dönüştürmektedir (Kahler ve Harrison, 2020, s. 70).

Üniversitelerin genişlemesiyle yakın kentsel dokuda öğrencilerin ve personellerin ihtiyaçlarına uygun mekânlar ortaya çıkmaktadır (Grimaldi, 2021, s. 56). Üniversitelein yakın kentsel dokusundaki yapı adaları, eğitim alanları, laboratuvarlar, öğrenci yurtları ve bakımlı peyzajlarla işlevlendirilmektedir. Üniversitelerin getirdiği mekânsal değişimler, yerel sakinlerin alanını kısıtladığı gerekçesiyle üniversite ve yerel sakinler arasında gerilimlere neden olmaktadır. Üniversiteler ve yakın kentsel doku, her bir aktör birbirinin gelişimini desteklemekte veya kısıtlamaktadır (Grimaldi, 2021, s. 3; Ferman ve diğerleri, 2021, 14).

Dördüncü sanayi devriminin sembolü olan ve yerleşim bölgelerinde kurulan kent merkezindeki ünivesitelerin plansız genişlemesi ve hızla çoğalması sonucu kentsel dokuda yapılaşma baskısı artmaktadır (Alam ve diğerleri, 2020, s. 1; Alam ve diğerleri, 2021, s. 6). Üniversiteyi kente genişletmek, üniversitenin mekânsal kullanımıyla bölgeyi fethetmeye çalışmak değil, üniversite ve kenti birleştirmektir (Briones, 2022, s. 97). Üniversite işlevine hizmet eden mekânlarının kentsel alanlara dağılması kentin mekânsal kullanımını olumlu yönde etkilemektedir (Prokshits ve diğerleri, 2023, s. 6). Üniversitelerin yakın kentsel dokuda genişleme planları kamuya açıklandıkça gayrimenkul sektöründeki yatırımlar, üniversitelerin bulunduğu bölgeye kaydırılmaktadır. Üniversitelerin bulunduğu semt, hem imar planı değişimi hem ulaşım hem de yaşanabilirliği etkileyen bir yeniden yapılandırma sürecine geçmektedir (Grimaldi, 2021, s. 56). Üniversiteler yakın kentsel dokuda yeniden yapılanmaya katkıda bulunmakta aynı zamanda yapılanmadan etkilenmektedir (Ferman ve diğerleri, 2021, s. 12).

Üniversiteler, yapılı kentsel dokuyu mekânsal açıdan yönlendirmektedir (Garton, 2023, s. 1007). Kent merkezindeki üniversitelerin mekânsal kullanımı, yakın kentsel dokuda fiziksel değişimi hızlandırmaktadır. Fiziksel değişim, üniversite faaliyetleri için gerekli olan yapı adası, parsel, bina, sokak, kamusal mekân ve altyapıdaki değişimlerdir (Dalton ve diğerleri, s. 151). Üniversiteler, kentsel değişimin üretilmesinde, hızlandırılmasında ve fiziksel çevrenin dönüşümünde etkili olan küresel kurumlardır.

Üniversiteler, küreselleşen piyasada rekabet etmek ve finansman baskısı nedeniyle yurt dışındaki kentlerde yerleşke kurmaktadır. Üniversiteler, yurt dışı yerleşkeleri uluslarasılaşma strateji olarak kullanmaktadır. Yükseköğretimin haritası yeniden çizilmektedir (Kleibert, 2021, s. 333). Kentler, uluslararası yerleşkelerle üniversitelerin ve hükümetlerin küreselleşme stratejilerine dâhil olarak uluslararası eğitim merkezi haline gelmektedir (Rottleb, 2025, s. 195).

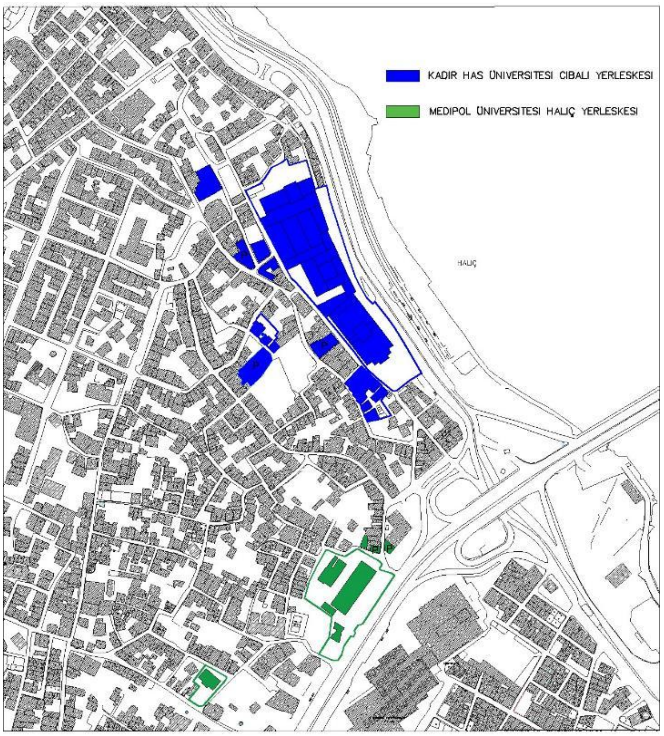
Haliç Saha Bulgusu

Kent merkezindeki üniversiteler, mekânsal sürdürülebilirliği sağlamak için yakın kentsel dokunun yapılanma şartlarına uyum sağlayarak parçacıl genişlemektedir. Küresel rekabeti sağlamak için ülke sınırları içinde, yurt dışında yerleşke kurma girişiminde bulunmaktadır. Kent merkezindeki üniversiteler, geliştikçe yakın kentsel dokuda mekânsal olarak büyüme ihtiyacı duymaktadır. Kent merkezindeki üniversiteler, çevresindeki mevcut yapılara yerleşerek ve yeni yapılar inşa ederek yakın kentsel dokuya dağılmaktadır. Üniversiteler, yakın kentsel dokuda mülk edinerek semt ölçeğinde genişlemektedir. Üniversitelerin yerleşkesini genişletmesi, semt ölçeğinden başlayıp uluslararası ölçeğe uzanmaktadır. Üniversitelerin fiziksel varlıklarını ulusal sınırların ötesine taşımaları, küresel ölçekte mekânsal genişlemesinin bir göstergesidir.

Üniversitelerin fiziksel olarak genişlemesi yerleşke ve yakın kentsel doku arasındaki sınırların yeniden tanımlanmasına yol açmaktadır. Fiziksel genişleme, yerel bölge planlamasını da etkilemektedir. Cibali semtinde bulunan Kadir Has Üniversitesi Cibali Yerleşkesi ve Medipol Üniversitesi Haliç Yerleşkesi, yakın kentsel dokuda parçacıl biçimde genişlemektedir (Şekil 5). Tarihi korunmuş dokuya yerleşen üniversiteler, yakın kentsel

Online Journal of Art and Design
volume 15, issue 1, January 2027
DOI: https://doi.org/10.30935/ojad/2513141

dokudaki mevcut yapı adalarına üniversite işlevlerini dağıtmaktadır. Üniversitelerin kurulması ile birlikte yakın kentsel dokudaki yapı adalarında mevcut fonksiyonlar değişerek üniversite ile ilişkili, üniversiteye ait kurum ve kuruluşlar ile işlevlendirilmektedir (Gök ve Kerestecioğlu, 2025). Kadir Has Üniversitesi Cibali Yerleşkesi, bulunduğu kentsel dokuda on yapı adasına; Medipol Üniversitesi Haliç Yerleşkesi, beş yapı adasına dağılmıştır. Üniversitelerin yakın kentsel dokusundaki 376.700m² alan üniversitelere ait mekânsal ihtiyaçlar için kullanılmaktadır.

Şekil 5. Kadir Has Üniversitesi Cibali Yerleşkesi ve Medipol Üniversitesi Haliç Yerleşkesinin yakın kentsel dokuda parçacıl dağılımı (Fatih İlçesi, Hâlihazır Harita, 2024, Fatih Belediyesi: yazar tarafından düzenlenmiştir)

Şekil 6'da Kadir Has Üniversitesi Cibali Yerleşkesi ve Medipol Üniversitesi Haliç Yerleşkesinin bulunduğu yapı adaları, Fatih Belediyesi imar planındaki yapı adası numaralarına göre on sütuna bölündü. Her sütun, yapı adalarının imar planlarında öngörülen mekânsal kullanımı ve hâlihazır haritada görülen mevcut kullanımının yıllara göre değişimini göstermektedir. Yapı adalarının mekânsal kullanımı sırasıyla 1922–1945 tarihli Pervititch Haritaları, 1994 tarihli 1/1000 Ölçekli Fatih İmar Planı, 2005 Tarihi Yarımada Fatih İlçesi Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı, 2012 tarihli 1/1000 Ölçekli Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı ve 2024 tarihli Fatih hâlihazır harita ile karşılaştırıldı.

Kadir Has Üniversitesi Cibali Yerleşkesine bakıldığında, 1026/1047/1050 numaralı yapı adaları, Pervititch haritalarında ve 1994 imar planında fabrika (anıt eseri), 2005 imar planında kültürel tesis alanı (Cibali Tütün Deposu), 2012 imar planında Kadir Has Üniversitesi ve kültürel tesis alanı olarak öngörülmüştür. 2024 hâlihazır haritada Kadir Has Üniversitesi ve Rezan Has Müzesi olarak gösterilmektedir. 1021 numaralı yapı adası, Pervititch haritalarında özel mülkiyette yapılar, yapılara ait özel bahçeler, sabun fabrikası, tarım arazisi, 1994 imar planında konut alanı ve park alanı, 2005 imar planında konut alanı, park alanı ve sağlık tesisi, 2012 imar planında park ve kültürel tesis olarak öngörülmüştür. 2024 hâlihazır haritada Kadir Has Üniversitesi Araştırma Merkezi ve araç otoparkı olarak gösterilmektedir. 1023 numaralı yapı adası, Pervititch haritalarında özel mülkiyette yapılar, yapılara ait özel bahçeler, 1994, 2005 ve 2012 imar planlarında konut alanı olarak öngörülmüştür. 2024 hâlihazır haritada Kadir Has Üniversitesi Mühendislik Fakültesi ve konut alanı olarak gösterilmektedir. 1024 numaralı yapı adası, Pervititch haritalarında özel

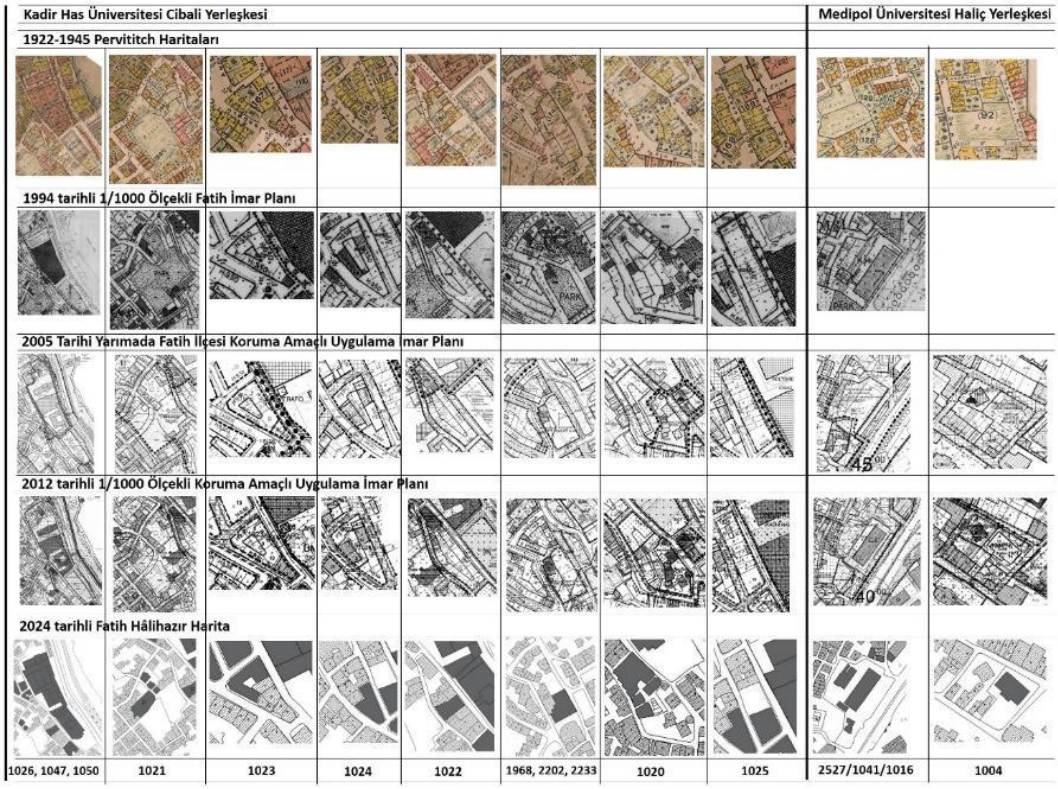
mülkiyette yapılar ve yapılara ait özel bahçeler, 1994, 2005, 2012 imar planlarında konut alanı olarak öngörülmüştür. 2024 hâlihazır haritada konut alanı ve Kadir Has Üniversitesi otoparkı olarak gösterilmektedir. 1022 numaralı yapı adası, Pervititch haritalarında özel mülkiyette yapılar, yapılara ait özel bahçeler, malzeme deposu ve Üsküblü Cami, 1994, 2005 ve 2012 imar planında Üsküblü cami ve konut alanı olarak öngörülmüştür. 2024 hâlihazır haritada Üsküblü Çakır Ağa Cami, konut alanı ve Kadir Has Üniversitesi araç otoparkı olarak gösterilmektedir.

1968/2202/2233 numaralı yapı adası, Pervititch haritalarında özel mülkiyette yapılar ve yapılara ait özel bahçeler, eski demir deposu, harabe alan, 1994 imar planında konut alanı ve park alanı, 2005 ve 2012 imar planlarında konut alanı, kültürel tesis alanı, Küçük Mustafa Paşa Hamamı ve açık spor tesisi olarak öngörülmüştür. 2024 hâlihazır haritada konut alanı, park alanı, ortaokul öğrenci yurdu, sağlık tesisi, Kadir Has Üniversitesi spor tesisi olarak gösterilmektedir. 1020 numaralı yapı adası, Pervititch haritalarında özel mülkiyette yapılar ve yapılara ait özel bahçeler, cami, çocuk yuvası, 1994 imar planında konut alanı ve cami, 2005 ve 2012 imar planında konut, park, kültürel tesis alanı olarak öngörülmüştür. 2024 imar planında özel otopark, Kadir Has Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulu olarak gösterilmektedir. 1025 numaralı yapı adası, Pervititch haritalarında özel mülkiyette yapılar ve yapılara ait özel bahçeler, 1994 ve 2005 imar planlarında konut alanı, 2012 imar planında konut alanı olarak öngörülmüştür. 2024 hâlihazır haritada park alanı, Kadir Has Üniversitesi kız öğrenci yurdu olarak gösterilmektedir. Yapı adalarının mevcut kullanımı, Kadir Has Üniversitesi işlevini karşılayan eğitim, spor, kültür, ulaşım ve araştırma faaliyetleri doğrultusunda kullanılmaktadır.

Medipol Üniversitesi Haliç Yerleşkesine bakıldığında, 2527/1041/1016 numaralı yapı adaları, Pervititch haritalarında özel mülkiyette yapılar, yapılara ait özel bahçeler, Elvanlar Sokağı, Elvan Hamamı olarak gösterilmektedir. 1994 imar planında Tekel Genel Müdürlüğü (Tescilli yapı) ve park alanı, 2005 imar planında Tekel Genel Müdürlüğü ve belediye kültürel tesis alanı, çocuk parkı, 2012 imar planında üniversite alanı olarak öngörülmüştür. 2024 hâlihazır haritada Medipol Üniversitesi ve diş hastanesi olarak gösterilmektedir. 1004 numaralı yapı adası, Pervititch haritalarında yeşil alana sahip arsa, 1994 imar planı görüntülenemedi, 2005 imar planında Verem Savaş Daire Başkanlığı ve park alanı, 2012 imar planında sağlık tesisi alanı ve park olarak öngörülmüştür. 2024 hâlihazır haritada Medipol Üniversitesi Ek Hizmet Binası olarak gösterilmektedir. Yapı adalarının mevcut kullanımı, Medipol Üniversitesi işlevini karşılayan eğitim, sağlık ve ulaşım faaliyetleri doğrultusunda kullanılmaktadır.

Pervititch haritaları, imar planları ve hâlihazır harita incelendiğinde Kadir Has Üniversitesi Cibali Yerleşkesi ve Medipol Üniversitesi Haliç Yerleşkesinin bulunduğu yapı adaları ve parsellerde mekânsal kullanım ve bina taban alanının değiştiği görülmektedir. Yapı adalarındaki mevcut konutlar, fabrika depoları, tarım arazileri, yeşil alanlar, parklar, yönetimsel ve kültürel alanlar yerini üniversitenin işlevini karşılayan mekânsal kullanımlara bırakmaktadır. Üniversitenin mekânsal kullanımı ile yapı adalarındaki bina taban alanı artmıştır. Kadir Has Üniversitesi ve Medipol Üniversitesi, yakın kentsel dokudaki yapı adalarını, komşu yapı adalarındaki parselleri, mevcut binaları, sokakları ve ara mekânları yerleşkesine katarak parçacıl genişlemektedir.

Online Journal of Art and Design
volume 15, issue 1, January 2027
DOI: https://doi.org/10.30935/ojad/2513141

Şekil 6. Kadir Has Üniversitesi Cibali Yerleşkesi ve Medipol Üniversitesi Haliç Yerleşkesinin bulunduğu yapı adalarının Pervititch haritaları (Url 1), imar planları ve hâlihazır haritalar ile karşılaştırılması (Fatih Belediyesi, 1994, 2005, 2012, 2024; Yazarın önceki çalışması (Gök ve Kerestecioğlu, 2025) temel alınarak geliştirilmiştir)

Literatür ve Haliç Saha Bulgusunun Karşılaştırılması

Uluslararası literatürde, kent merkezindeki üniversitelerin kademeli olarak mülk edinmesi, mülk edindiği alanlara öğrencilerin ve personellerin ihtiyaçlarına uygun işlevlerin tanımlanması ve İmar planlarının yeniden yapılandırma sürecine ilişkin bulgular yer almaktadır. Haliç saha çalışmasında, üniversitelerin yakın kentsel dokusunda parsellerin satın alınması, parsellerin üniversitelerin işlevleri doğrultusunda kullanılması, satın alma süreciyle birlikte imar planlarındaki mekânsal değişimlere yönelik elde edilen bulgular, literatürdeki bulgular ile örtüşmektedir. Kadir Has Üniversitesi Cibali Yerleşkesi ve Medipol Üniversitesi Haliç Yerleşkesi yakın kentsel dokuda plansız genişleme ve hızla çoğalmanın aksine bulundukları kentsel tarihi dokuya uygun ve parçacıl bir biçimde genişlemektedir.

2. 1. 2. Üniversitenin Varlığı ile Yakın Kentsel Dokuda Geçici Konaklama/Öğrenci Konutu Artışı

Literatür Araştırması

Post endüstriyel alanlar, eski fabrika parsellerinin konut bloklarına dönüştüğü kent merkezindeki potansiyel bölgelerdir. Post-endüstriyel kent dokusuna sahip olan ve bilgi odaklı dönüşüm geçiren kent merkezleri, üniversitelerin yerleştirilmesiyle yeni inşaat alanlarına dönüşmektedir. Üniversitelerin yakın kentsel dokusunda ev sahiplerinin yaşadığı konutlar, öğrenci konutuna dönüştürülmekte (HMO-Housing in Multiple Occupation-Çoklu konut), öğrencilere özel konutlar inşa edilmekte (PBSA-Purpose-Built Student Accommodation-Öğrenci konaklaması) ve öğrenci/genç yetişkinlere özel yeni apartman kompleksleri inşa edilmektedir (Zasina ve Jakubiak, 2024, s. 98). Üniversitelere girişimci olma yönünde baskı yapılmaktadır. Baskı sonucu üniversiteler, öğrenci yurtlarına ayıracakları fon ve yatırımları sınırlandırmaktadır (Wilkinson ve Greenhalgh, 2024, s. 754). Üniversiteler, öğrenci konutları geliştiren özel sektöre bağımlı hale gelmektedir (Pillai ve diğerleri, 2021, akt. Sotomayor ve diğerleri, 2022, s. 11; Wilkinson ve Greenhalgh, 2024, s. 746; Grimaldi, 2021, s. 10, 11). Üniversitelerin yakın kentsel dokusunda özel öğrenci

konutu yatırımlarının artması konut piyasasını ticarileştirmektedir. Tekli konuttan ziyade çoklu konut gelişimi görülmektedir (Mawhorter ve Ehlenz, 2025, s. 970).

Üniversitelerin yakın kentsel dokusunda konutların mülkiyeti, mülk sahipliği kullanımından kiralık konut kullanımına dönüşmektedir. Mülkiyetin değişmesi konutların mekânsal kullanımında değişikliklere yol açmaktadır (Gu ve Smith, 2020, s. 211). Üniversitelerin yurt kapasitesinin sınırlı olması yakın kentsel dokudaki konutların mülkiyetini, sayısını, tipolojisini, konaklama birimlerinin kalitesini, türünü etkilemekte ve yönlendirmektedir. Üniversitelerin öğrenci sayısının artması, yakın kentsel dokuda konut sektöründeki baskıları arttırmaktadır. Öğrenci yurdunun sayıca yetersiz olması öğrenciler için konut erişilebilirliği sorununun doğmasına ve özel sektöre bağlı lüks öğrenci konut piyasasının ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Wilkinson ve Greenhalgh, 2024, s. 754; Chatterton, 2010, s. 510; Munro ve diğerleri, 2009, Smith, 2008, akt. Sotomayor ve diğerleri, 2022, s. 3). Yurt kapasitesi sınırlı olan kent merkezindeki üniversitelerin yakın kentsel dokusunda kiralık konut sektörü büyümektedir. Öğrenciler, üniversiteye yakın kentsel dokuda konutlar kiralamaktadır (Macintyre, 2003, s. 112; Sotomayor ve diğerleri, 2022).

Kent merkezindeki üniversiteler, kent merkeziyle yakın fiziksel ilişki içinde olması nedeniyle öğrencilere yurt sağlama sorumluluğundan uzaklaşmaktadır. Öğrencilerin barınma sorunu, semt sakinlerinin konutlarını öğrencilere kiralamasıyla çözülmektedir (Prada-Trigo ve diğerleri, 2020, s. 126). Konuta ait odaların öğrencilere kiralandığı oda kiralama kullanım biçimi ortaya çıkmaktadır (Hale, 2019, akt. Sotomayor ve diğerleri, 2022, s. 3). Ayrıca konutlarda yaşlı bireylerin ve öğrencilerin bir arada yaşadığı kuşaklararası paylaşımlı konut kullanımı da gelişmektedir (Fraser ve Collins, 2024, s. 158). Üniversitelerin yakın kentsel dokusunda mevcut aile konutlarının oda bazında veya paylaşımlı olarak kullanıma açılması konutların mekânsal kullanım biçimlerinin değişmesine neden olmaktadır.

Turistik tarihi kent merkezlerinde konumlanan üniversitelerin yakın kentsel dokusunda öğrenciler ve turistler arasında konut kiralama rekabetinden kaynaklanan sinerjiler ve gerilimler yaşanmaktadır. Tarihi üniversite kentlerinde turizme ayrılmış konutların artması, yıllık kiralama seçeneklerinin azalmasına ve kiralama fiyatlarının artmasına yol açmaktadır (Cannaos ve diğerleri, 2025, s. 33). Kısa süreli kiralama talebindeki artışın konutların turistik konaklama yerlerine dönüşmesiyle öğrencilerin ve bölge sakinlerinin konut bulma zorluklarını arttırmaktadır (Cannaos ve diğerleri, 2025, s. 43; Wilkinson ve Greenhalgh, 2024, s. 754). Öğrencilerin konut bulma zorlukları, 'üniversite kenti' olarak yaşayan tarihi kentlerin işlevinin kaybolmasına neden olmaktadır (Piñeira ve diğerleri, 2025, s. 10). Turistik tarihi kent merkezlerinde üniversite öğrencilerinin konaklama konusunda yaşadığı zorluklar, yalnızca yurt sayısındaki yetersizlikle ilgili değildir. Mevcut konut stokları, öğrenci konaklama kullanımından turistik konaklama kullanımına doğru yönelmektedir.

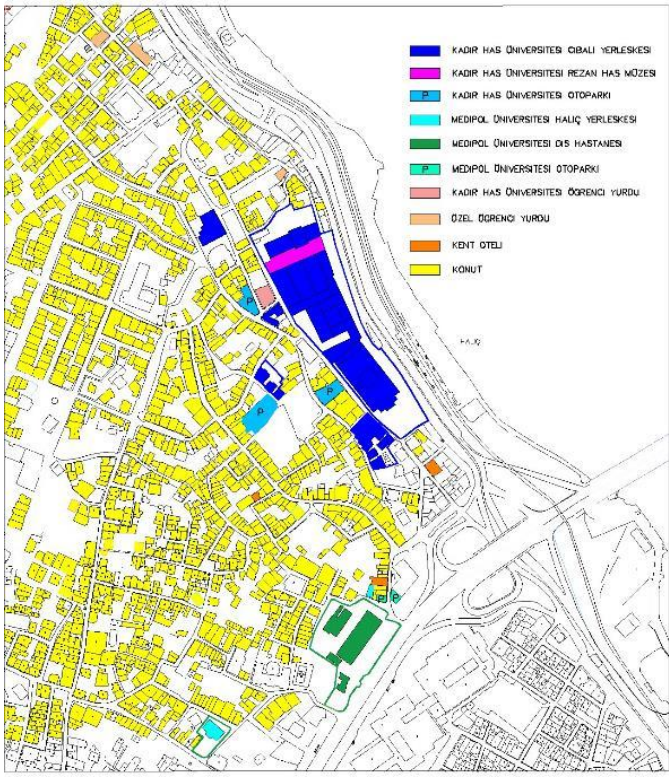
Haliç Saha Bulgusu

Kent merkezindeki üniversitelerin varlığı ile birlikte yakın kentsel dokuda öğrenci konutları, özel öğrenci yurtları ve çalışan genç nüfusa uygun konutlar artmaktadır. Konutların mekânsal kullanımı öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılacak biçimde değişmektedir. Şekil 7'de Kadir Has Üniversitesi Cibali Yerleşkesi ve Medipol Üniversitesi Haliç Yerleşkesinin yakın kentsel dokusundaki aile konutları, öğrenci yurtları ve kent otelleri gösterilmektedir. Kadir Has Üniversitesinin 69 kişi kapasiteli öğrenci yurdu bulunurken Medipol Üniversitesinin öğrenci yurdu bulunmamaktadır. Üniversiteler, kent merkezinde olduğu için öğrenci yurt kapasitelerini sınırlı tuttuğu veya yurt sağladığı söylenebilir. Öğrenci yurt sayısı ve kapasitesinin sınırlı olması nedeniyle üniversitelere yakın kentsel dokudaki özel öğrenci yurtları ve kent otelleri, öğrencilere eğitim dönemi süresince konaklama imkânı sunmaktadır. Artan öğrenci konaklama talepleri ile üniversitelere yakın kentsel dokudaki kent otelleri, öğrenci yurtlarına dönüştürülmektedir. Yakın kentsel dokudaki 1424 m² alan, öğrencilerin yaşayabileceği yurt, otel gibi özel konaklama birimlerinden oluşmaktadır.

Kent merkezindeki üniversiteler, bulundukları semtte aile konutlarının mekânsal kullanımına etki etmektedir. Mevcut binalara ek olarak semt içindeki tarihi konutlar da

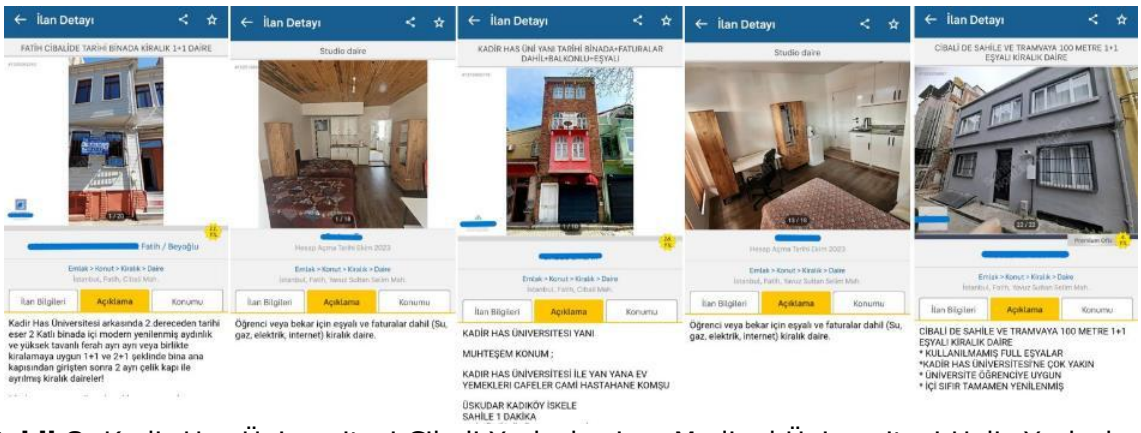
Online Journal of Art and Design
volume 15, issue 1, January 2027
DOI: https://doi.org/10.30935/ojad/2513141

öğrencilerin konaklama ihtiyacına yanıt verecek biçimde yeniden işlevlendirilmektedir. Üniversitelerin yakın kentsel dokusundaki tarihi konutlar, aile konutları ve mevcut yapıların mekânsal kullanımı, üniversitenin varlığıyla birlikte değiştiği söylenebilir.

Şekil 7. Kadir Has Üniversitesi ve Medipol Üniversitesinin yakın kentsel dokusundaki konutlar, öğrenci yurtları ve kent otellerinin konumları (Fatih İlçesi Hâlihazır Harita, 2024, Fatih Belediyesi: Yazar tarafından düzenlenmiştir)

Kent merkezindeki üniversitelerin yakın kentsel dokusundaki konutlar, öğrencilere ve genç nüfusa kiralanmaktadır. Şekil 8'de Kadir Has Üniversitesi ve Medipol Üniversitesinin yakın kentsel dokusunda öğrenciye ve genç nüfusa yönelik kiralık konut ilanları gösterilmektedir. Kiralık konut ilanlarına ait açıklamalarda konutun Kadir Has Üniversitesi ve Medipol Üniversitesine yakın, öğrenciye ve çalışana kiralanabilir, eşyalı, öğrenciye uygun, yeme-içme mekânlarına yakın olması gibi ifadelerin kullanılması konutların mekânsal kullanımının öğrencilerin ihtiyaçlarına uygun biçimde değiştiğini göstermektedir. Konutlarda yıllık kiralama seçenekleri değişerek öğrencilere uygun eğitim dönemi süresince kiralama biçimleri ortaya çıkmaktadır.

Şekil 8. Kadir Has Üniversitesi Cibali Yerleşkesi ve Medipol Üniversitesi Haliç Yerleşkesi yakın kentsel dokusunda öğrenciye ve gençlere yönelik kiralık konut ilanları (Url 2)

Literatür ve Saha Bulgusunun Karşılaştırılması
Uluslararası literatürde, kent merkezindeki üniversitelerin yakın kentsel dokusunda ev sahiplerinin yaşadığı konutların öğrenci konutuna dönüştürülmesi, semt sakinlerinin konutlarını öğrencilere kiralaması, konut kullanım biçiminin değişmesi ve üniversitelerin yurt kapasitelerinin sınırlı olmasına ilişkin bulgular yer almaktadır. Haliç saha çalışmasında, konutların mekânsal kullanımının değişmesi, öğrenci yurt kapasitesinin sınırlı olmasına yönelik elde edilen bulgular, literatürdeki bulgular ile örtüşmektedir. Tarihi sit alanında bulunan Kadir Has Üniversitesi Cibali Yerleşkesi ve Medipol Üniversitesi Haliç Yerleşkesi yakın kentsel dokusundaki konutlar koruma kurallarına göre yenilenmiştir. Tarihi kentsel doku korunduğu için üniversitelerin yakın kentsel dokusundaki mevcut konutlar öğrenci konutlarına dönüştürülmektedir. Mevcut konutun mekânsal kullanımında işlevsel değişime gidilmektedir.

2. 1. 3. Üniversitenin Yakın Kentsel Dokusunda Kentli ve Üniversiteliye Uygun Ortak Kullanım Alanları

Literatür Araştırması
Üniversiteler, kent merkezlerinde yerleşke kurarak kentteki yeme içme alanları, sokaklar, parklar gibi kamuya açık mekânları, kent ile birlikte ortak kullanmaktadır. Üniversite fonunda ek maliyetler oluşturmadan kamuya açık tesisleri kullanan üniversiteler, özel tesislere yatırım yapma ihtiyacı duymamaktadır (Alam ve diğerleri, 2021, s. 13). Ortak kullanım alanları, üniversite ve kent arasındaki sınırları bulanıklaşmaktadır (Prado-Acebo ve Vázquez, 2025, s. 20). Üniversite yerleşkeleri, giderek artan bir şekilde kent merkezindeki bir kafeyi, müzeyi, spor tesisini, yerleşkesine katmaktadır (den Heijer, 2011, s. 52). Ayrıca üniversitelerin spor tesisi, sosyal alanlar gibi kaynaklarını ve altyapısını üniversiteye ve semte fayda sağlayacak şekilde paylaşması kentte ek binaların inşa edilmesini önlemektedir (Universidade da Coruña, 2009, akt. Prado-Acebo ve Vázquez, 2025, s. 19).

Öğrenci ve yerel sakinlerin mekânsal ihtiyaçlarını karşılayan ortak kullanım alanları, üniversite ile yakın kentsel dokunun ortak parçasını oluşturmaktadır. Ortak kullanım alanları, öğrencilerin ve yerel sakinlerin ihtiyaçları için yeni çözümler üretmektedir. Ortak kullanım alanlarını oluşturan eğitim, sosyal ve kültürel birimler, üniversitelerin yakın kentsel dokusuna dağılmaktadır. Üniversiteler ve yerel sakinler arasında birliktelikler üreten ortak kullanım alanları, üçüncü mekân, hibrit mekân olarak düşünülmektedir (Gümüş, 2020, s. 223). Lefebvre'nin üçüncü mekân kavramı, yerel sakini ve öğrenciyi bir araya getiren deneyimsel bir mekândır. Birinci mekân (konut) ve ikinci mekân (işyeri, okul) kısıtlamalarından sıyrılan üçüncü mekân, yeni mekânsal arayışların olduğu mekânsal ve kolektif deneyimin yaşandığı kentsel alanlardır (Soja, 1996, akt. Gümüş, 2020, s. 210).

Kent merkezinde konumlanan üniversitelerin varlığı ile yakın kentsel dokuda, yerel işletmelerin sayısı artmaktadır (Prokshits ve diğerleri, 2023, s. 6). Üniversiteler, yakın kentsel dokunun mekânsal kullanımının değişmesinde ilişkili olarak kentin mekânsal yapılanmasını etkilemektedir. Üniversitelerin kent merkezlerine kurulması kent merkezlerinde yeme içme faaliyetlerinin gelişmesine katkı sağlamaktadır (Namvar, 2020, s. 185, 187). Üniversitelerin yakın kentsel dokusunda yerel yeme içme faaliyetinin gelişmesiyle öğrencilerin tüketim alışkanlıklarına uygun sokak yemekleri, hızlı yemek mekânları, kafeler, zincir işletmeler ve restoranların sayısı artmaktadır. Öğrenci nüfusunu çekmek için öğrencilere uygun konseptlerde yemekler sunan restoranların sayısı da artmaktadır (Gu ve Smith, 2020, s. 213; Troiani ve Carless, 2021, s. 6).

Semtteki yerel işletmelerin müşteri sayısının artması ile mahallenin imajı iyileşmektedir. Üniversite öğrencilerinin üniversitelerin yakın kentsel dokusunda yoğunlaşmasıyla yerleşim bölgesi, "öğrenci semti" olarak tanımlanmaktadır (Prada-Trigo ve diğerleri, 2020, s. 126). Üniversiteler, öğrenciler için ders çalışmaya uygun mekânlara, kafelere, spor ve eğlence gibi sosyal alanlara yönelik mekân kullanımını arttırmaktadır (Gladilina ve diğerleri, 2023, s. 3352; Akkoç ve Yirmibeşoğlu, 2025, s. 786). Üniversitelerin yakın kentsel dokusundaki yeme içme mekânları, üniversiteli ve yerel sakinlerin ortak kullandığı alanlardır (Bell, 2007,

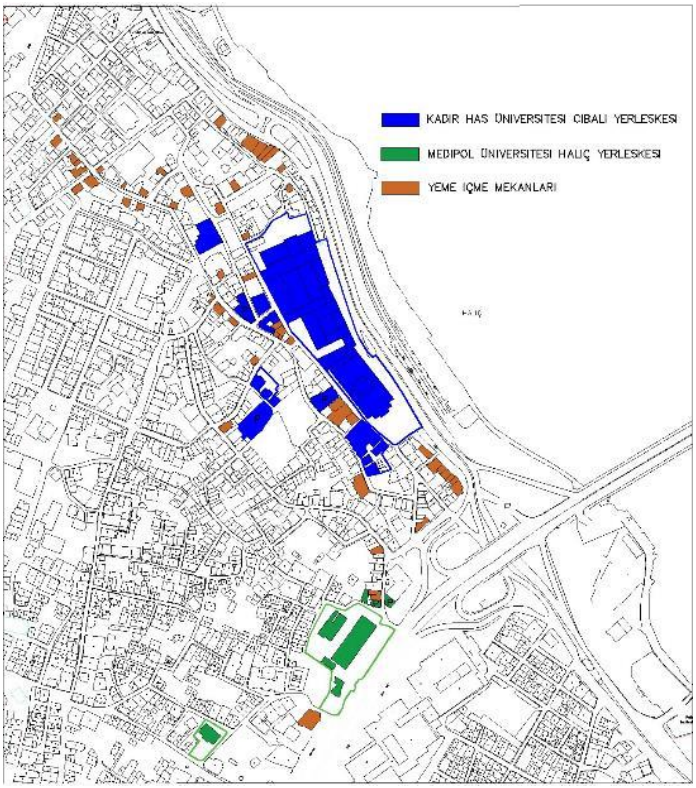
Online Journal of Art and Design
volume 15, issue 1, January 2027
DOI: https://doi.org/10.30935/ojad/2513141

akt. Middha ve Lewis, 2021, s. 413). Ayrıca üniversiteli ve yerel sakinlere faydalı etkinlikler için kurulan geçici mekânlar da ortak kullanım alanları sunmaktadır. Geçici ortak kullanım alanları üniversite ve yerel sakinlerin sosyal etkinliklere katılımını desteklemektedir (Shayesteh ve diğerleri, 2025, s. 6).

Haliç Saha Bulgusu

Pervititch haritalarında Tarihi Cibali Tütün ve Sigara Fabrikasının yakın kentsel dokusunda dar sınırlı parselde inşa edilen sıralı ve müstakil tek aileli sıralı konutlar ve konutlara ait arka bahçeler bulunmaktadır. Konut kullanımında kentsel dokuda kullanıcılar için fiziksel geçirgenlikten söz edilememektedir. Fiziksel geçirgenlik, binanın kendi kullanıcısı ve dışarıdan kullanıcıların fiziki olarak mekânı ortak deneyimlemesidir. Konut kullanımında konut kullanıcısı dışında sokaktan konuta geçiş yapılmamaktadır. Fakat konut zemin katları, kamusal mekânlara, ortak kullanım alanlarına dönüştürülüp sokağa bakan açıklıklar oluşturulduğunda sokaktan kamusal mekâna fiziksel geçiş sağlanmaktadır (Gök ve Kerestecioğlu, 2025, s. 596). Ortak kullanım alanları, fiziksel geçirgenliği arttırmakta ve semt, gözenekli bir dokuya sahip olmaktadır. Üniversiteler, fiziksel geçirgenliği arttırarak yakın kentsel dokunun gözenekli bir biçime dönüşmesinde etkili olmaktadır. Üniversitenin yakın kentsel dokusundaki yapı adalarının fiziksel geçirgenliğe sahip olması güvenliği ve iletişimi arttırmaktadır.

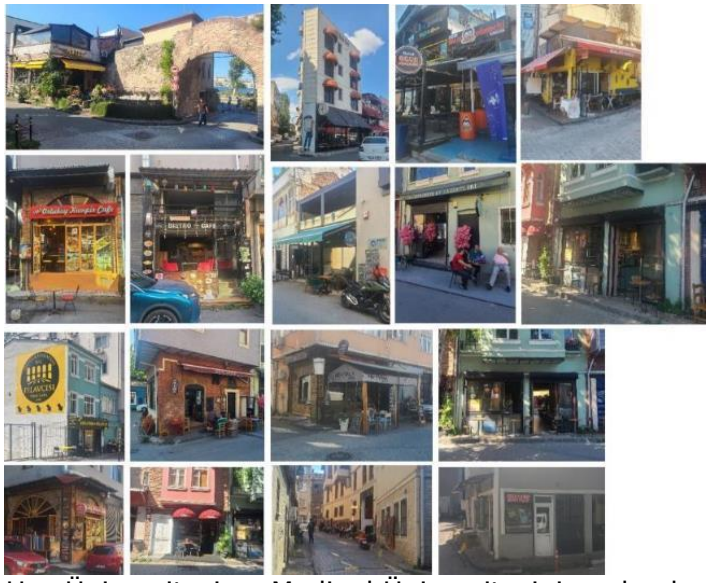
Kadir Has Üniversitesi ve Medipol Üniversitesinin varlığı ile birlikte yakın kentsel dokuda üniversite ve semte hizmet eden ortak kullanım alanları, yeme içme mekânları ortaya çıkmaktadır. Üniversiteler, yakın kentsel dokusundaki yapıların zemin katları, binalar arası ara mekânlar, kaldırımlar ve kentsel boşlukların mekânsal kullanımının değişmesi ile ilişkili görünmektedir. Yeme içme mekânları, genellikle konutların zemin katlarında yapı adalarının kenarları ve köşe noktalarında konumlanmaktadır (Şekil 9). Yeme içme mekânlarının kenarlarda ve köşe noktalarda konumlanması mekânların görünürlüğünü ve mekânsal kullanımını arttırmaktadır.

Şekil 9. Kadir Has Üniversitesi ve Medipol Üniversitesinin yakın kentsel dokusundaki yapı zemin katlarında üniversite ve yerel sakinlerin ortak kullandığı yeme içme mekânlarının konumları (Fatih, HaliHazır Harita, 2024, Fatih Belediyesi: Yazar tarafından düzenlenmiştir)

Online Journal of Art and Design
volume 15, issue 1, January 2027
DOI: https://doi.org/10.30935/ojad/2513141

Yeme içme mekânları, öğrencilere yönelik konseptlerde düzenlenen, öğrencilerin ders saatleri dışında yeme-içme gereksinimlerinin karşılandığı, oturma birimlerinin olduğu ve sosyalleşebilme olanağının sunulduğu yerel mekânlardan oluşmaktadır (Şekil 10). Üniversitelerin yakın kentsel dokusunda üniversiteli ve yerel sakinlerin ortak kullandığı yeme içme mekânları toplam 5092 m² alan kaplamaktadır. Yeme içme mekânları, mevcut alan kullanımına ek olarak kaldırıma ve sokağa da taşmaktadır. Binalar arasındaki kentsel boşluklara ve kaldırımlara yeme içme mekânlarına hizmet eden oturma birimleri yerleştirilmektedir. Sokak ve yeme içme mekânları arasındaki sınırın bulanıklaşması sokağın mekânsal kullanımını etkilemektedir. Sokak, yerel sakinler için ulaşım amaçlı kullanılırken öğrenciler için yeme içme, dinlenme ve sosyalleşme alanı olarak kullanılmaktadır. Ayrıca sokak, üniversite binaları arasında hareket eden öğrenciler için yerleşke koridoru görevi görmektedir.

Şekil 10. Kadir Has Üniversitesi ve Medipol Üniversitesinin yakın kentsel dokusunda üniversite ve yerel sakinlerin ortak kullandığı yeme içme mekânlarına ait fotoğraflar (Fotoğraflar, yazar tarafından çekilmiştir. Fotografların çekildiği tarih: 13.07.2026)

Literatür ve Saha Bulgusunun Karşılaştırılması

Uluslararası literatürde, kent merkezindeki üniversitelerin yakın kentsel dokusunda yeme içme mekânları, sokaklar, parklar gibi kamuya açık mekânların kentli ile ortak kullanıldığı, öğrencilere uygun yerel işletme sayısının arttığına ilişkin bulgular yer almaktadır. Haliç saha çalışmasında, yerel yeme içme mekânlarının arttığı, ortak kamusal mekân kullanımına yönelik elde edilen bulgular, literatürdeki bulgular ile örtüşmektedir. Kadir Has Üniversitesi Cibali Yerleşkesi ve Medipol Üniversitesi Haliç Yerleşkesinin yakın kentsel dokusunda tarihi kentsel dokunun mekânsal açıdan kısıtlı olması nedeniyle yeme içme mekânları zincir işletmelerin ihtiyaç duyduğu mekânsal ihtiyaçların aksine yerel işletme ölçeğinde kalmaktadır.

2. 1. 4. Üniversitenin Yakın Kentsel Dokusunda Teknopark/Müze/Araştırma Merkezi/Sağlık Kuruluşlarının Gelişmesi

Literatür Araştırması

Kent merkezindeki üniversiteler, kente katkı sağlayan yenilikçi yaklaşımları teşvik etmekte aktif rol almaktadır. Yenilikçi yaklaşımlar, üniversitelerin yerleşke sınırlarının ötesine geçme yönündeki stratejilerdir (Campos ve Luceño, 2020, s. 108). Devletin sağladığı fonlar ile üniversiteler, kent merkezindeki sokaklarda ve kentsel ara mekânlarda kamusal mekânlar üretmektedir. Kamusal mekân üretimi, üniversitelerin kente yönelik yenilikçi yaklaşımlarıdır (Jarman ve Stratford, 2024, s. 452). Kamusal mekân üretimi, kentsel mekânlarda yapılar arasındaki bağlantıları güçlendiren kolektif eylemleri teşvik etmektedir (Ríos-Mantilla ve diğerleri, 2025, s. 178). Üniversiteler, kentteki kamusal mekânların

canlandırılmasına katkı sağlamaktadır (Toulmin ve diğerleri, 2025, s. 13). Sanayisizleşme, kent merkezlerindeki alanların işlevsiz kalmasına ve kentsel alanların boşalmasına yol açmıştır. Günümüzde kent merkezindeki üniversiteler, sanayisizleşmeyle düşük nüfusa sahip, sorunlu semtlerde kentsel yenileme girişiminde bulunarak kentte fiziksel bir alan açıp kamusal alanları ve kentsel boşlukları kullanılmaktadır. Yeniden geliştirme projelerinde üniversiteler, kentsel yenilemede doğrudan katılımcı olarak rol oynamaktadır (Mela, 2022, s. 92).

Üniversiteler, kent merkezine konumlandığında fiziksel mekânların katkısıyla öğrenciler ve toplum için deneyim ve yaşam alanına katkıda bulunarak sadece eğitim değil sosyal kültürel yaşam alanı da sağlamaktadır. Üniversiteler, kentsel dokulara yerleştirildiğinde ortaya çıkan sinerji olumludur (Campos ve Luceño, 2020, s. 108). Üniversite-kent etkileşimi kapsamında değerlendirildiğinde üniversiteler, kente katkı sağlayan yenilikçi yaklaşımlara uygun mekânlar üretmektedir. Üniversiteler, araştırma, kültür ve sağlık açısından kente katkı sağlamaktadır.

Üniversiteler, kentlerin atıl sanayi bölgelerini "yenilik bölgelerine" dönüştürmektedir. Üniversiteler üzerinde inovasyon baskısı bulunmaktadır. İnovasyon baskısı sonucu üniversiteler, yerleşkelerini geliştirmektedir. Kentsel gelişme alanlarının sınırlı olduğu kent merkezlerinde inovasyona yönelik tesisler, üniversitenin gelişimi için fiziksel alan açmaktadır. Üniversiteler, şirketlere ve girişimcilere ücret karşılığında yerleşke içinde laboratuvar ve araştırma altyapısını sunmaktadır (Chen ve Zhang, 2025, s. 893).

Bilim parkları, üniversite yerleşkesinde faaliyet göstermekte ve araştırma altyapısı sunmaktadır (Gladilina ve diğerleri, 2023, s. 3352; Toulmin ve diğerleri, 2025, s. 13). Araştırma merkezi, teknoloji transfer ofisi ve iş kuluçka merkezi, kamu ve özel sektördeki araştırmacıların bir araya gelerek kentin altyapısına katkı sağlayan projelerin tasarlanması için mekân sağlamaktadır (Dalton ve diğerleri, s. 151; Cerutti ve diğerleri, 2021, s. 9). Üniversiteler, araştırma kuruluşları ile işbirliği yapmaktadır. İnovasyon yapıları, üniversiteler ve özel sektör arasındaki bağlantıyı geliştirmektedir (Sakai ve diğerleri, 2022, s. 98).

Özel sektörün desteğiyle üniversitenin mekânsal altyapısını kullanan araştırma merkezleri, üniversitenin teknolojik bilgi birikiminden, uzmanlığından, üniversite altyapı ağlarından ve destek mekanizmasından yararlanmaktadır (Jones ve diğerleri, 2025, s. 5). Üniversiteler, kent dışında teknoparklardan ziyade kent merkezlerine entegre olan araştırma merkezleri kurmaktadır. Kentlerde disiplinlerarası nitelikte toplumsal ihtiyaçlara yönelik araştırma merkezleri, kentsel bir laboratuvar olarak kullanılmaktadır. Araştırma merkezleri, doğrudan toplumsal fayda sağlamaktadır. Üniversitelerin özel sektörle etkileşimini kolaylaştıran araştırma merkezleri gibi hibrit yapılar, yerleşke sınırlarını geçirgen yapmaktadır. Teknoloji transfer ofisleri ve araştırma merkezleri, üniversite ile kent arasında etkileşimi kolaylaştırmaktadır. Fiziksel alanlar ve kentsel yenileme projeleri, üniversite-kent ilişkisini güçlendirmektedir (Goddard ve Vallance, 2013). Kent merkezindeki üniversiteler, araştırma alanında kent yaşamına katkı sağlayan mekânların topluma sunulmasında aktif rol alarak hem yerleşke içinde hem de yakın kentsel dokudaki mekânsal kullanımı etkilemektedir.

Üniversite yerleşkelerini kente açmak, yerleşke sınırlarında geçirgen ve kamusal eşikler oluşturmaktır. Yerleşke içinde müze, kamusal sergi alanı, halka açık konferans salonu, eğitim merkezi, hastane, üniversite ve kent arasında arayüz oluşturacak şekilde konumlandırılması üniversite-kent ilişkisini güçlendirmektedir. Kentin üniversite yerleşkesine uzantısı, ortaklıklar için alan sağlanması, ortak kamusal alanlar ve mekân işbirlikleri, üniversite-kent ilişkisini kurmaktadır (Hansen, 2023, s. 98, 254). Üniversite sınıflarının ve eğitim merkezlerinin topluma açılması üniversite-kent ilişkisini arttırmaktadır. Üniversiteler, yenileyici kent modelleri oluşturarak sakinlerinin hem sosyal hem de kültürel yaşamını zenginleştiren mekânlar yaratmaktadır (Prado-Acebo ve Vázquez, 2025, s. 22). Üniversiteler, topluma açık atölye, kurs, sinema, festival gibi sanatsal eğitim

ve kültürel olanaklar sunan, kültürel erişimi destekleyen sosyal buluşma alanları sağlamaktadır (Andrés, 2021, s. 284).

Üniversiteler, yalnızca eğitim ve akademik faaliyetlerin yürütüldüğü bir alan olmanın ötesine geçerek kent yaşamıyla etkileşim kuran geçirgen bir mekânsal kullanım kazanmaktadır. Kentin sosyal ve kültürel yaşamına katkı sağlamanın yanı sıra üniversiteler, kentin sağlık hizmetindeki ihtiyaçlarını da karşılamaktadır. Kent merkezindeki üniversitelerin varlığı kente katkı sağlayan hastanelerin yerleşke içinde kurulmasında etken faktördür (Woods, 2017, akt. Freestone ve diğerleri, 2021, s. 41). Kentlerde, üniversiteler ve üniversite hastaneleri sıklıkla yan yana bulunmaktadır. Üniversite hastaneleri, sağlık açısından kente katkı sağlamaktadır (Goddard ve Vallance, 2013, s. 113).

Haliç Saha Bulgusu

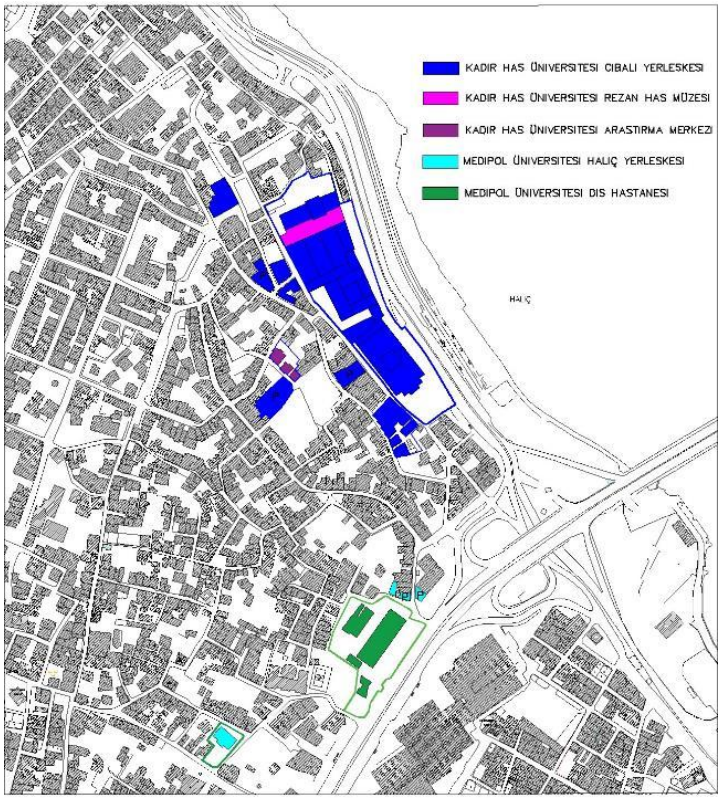
Kadir Has Üniversitesi Cibali Yerleşkesi içinde bulunan araştırma merkezi, proje geliştirme ofisleri, laboratuvarlar, AR-GE birimlerinden oluşmaktadır (Şekil 11). Üniversite web sayfasında araştırma merkezinin tüm akademik araştırmalara, kurumsal ortaklıklara ve bilimsel etkinliklere açık olduğu belirtilmektedir (Url 3).

Kadir Has Üniversitesi Cibali Yerleşkesinin içinde topluma açık Rezan Has müzesi bulunmaktadır (Şekil 11 ve Şekil 12). Üniversite müzesi, hem yerel sakinlerin hem öğrencilerin hem de kente gelen turistlerin kullanımına açıktır. Müze, üniversitenin kentle ilişkisinde işlevsel süreklilik sağlayarak üniversitenin kent yaşamına eklemlenmesini desteklemektedir. Kadir Has Üniversitesi Cibali Yerleşkesinde kültür ve sanatla ilgili etkinlikler de düzenlemektedir. Konser, festival, uluslararası kültürel günler ve çeşitli sanatlara ait sergilerle topluma sosyal bir ortam sunmaktadır. Etkinlikler, yalnızca üniversite kullanıcılarına değil, topluma açık yapılmaktadır. Kadir Has Üniversitesi Kütüphanesi, toplumsal sorumluluk ve bilgiye erişimi destekleme amacıyla dışarıdan kullanıcılara açıktır. Kadir Has Üniversitesi tiyatro salonunda (Sahne KHAS) çevre üniversitelerin oyunlarının sahne almasına da izin verilmektedir. Sahne KHAS, İstanbul'da gösteri sanatları alanında var olan mekânlara bir çözüm önermeyi hedeflemektedir. Sahne, gösterilerin ihtiyaçlarına göre modüler olarak değişebilen hibrit mekândır. Topluluklar, modüler yerleşim olanağı sayesinde gösterilerini istedikleri oturma planıyla sergilemektedir (Url 4).

Medipol Üniversitesi Haliç Yerleşkesi içinde topluma açık diş hastanesi bulunmaktadır (Şekil 11 ve Şekil 12). Üniversite, sağlık alanında araştırma, laboratuvar altyapısı ve sağlık hizmeti sunan mekânlarını topluma açmaktadır. Üniversitenin diğer işlevlerinden farklı olarak hastaneler, gece ve gündüz kullanıma açıktır. Gece ve gündüz kullanım, hastanenin yakın kentsel dokusunda mekânsal kullanımın sürekliliğini arttırmaktadır.

Üniversiteler, yerleşkelerindeki kültür, araştırma ve sağlıkla ilişkili mekânlarını hem kentliyle paylaşarak hem de üniversiteler arası işbirliği yaparak üniversite-kent ilişkisi kapsamında kente katkı sağlayan yenilikçi yaklaşımları izlemektedir.

Online Journal of Art and Design
volume 15, issue 1, January 2027
DOI: https://doi.org/10.30935/ojad/2513141

Şekil 11. Kadir Has Üniversitesi Cibali Yerleşkesi Rezan Has Müzesi, Araştırma Merkezi ve Medipol Üniversitesi Haliç Yerleşkesi Diş Hastanesi konumu (Fatih Hâlihazır Harita, 2024, Fatih Belediyesi: Yazar tarafından düzenlenmiştir)

Şekil 12. Kadir Has Üniversitesi Cibali Yerleşkesi Rezan Has Müzesi, Müze iç mekânı (Url 5), Araştırma Merkezi ve Medipol Üniversitesi Haliç Yerleşkesi Diş Hastanesi fotoğrafları (Fotoğraflar yazar tarafından çekildi. Fotoğrafların çekildiği tarih: 13.07.2026)

Literatür ve Saha Bulgusunun Karşılaştırılması

Uluslararası literatürde, kent merkezindeki üniversitelerin yakın kentsel dokusunda kente katkı sağlamayı amaçlayan tesislerin inşa edilmesi, araştırma merkezlerinin kurulması, yerleşke sınırlarının geçirgen hale getirilmesi ve kamusal eşiklerin oluşturulması, topluma açık sosyal alanların sağlanmasına ilişkin bulgular yer almaktadır. Haliç saha çalışmasında, müze, sağlık merkezi, araştırma merkezi, kütüphane, tiyatro ve kursların düzenlenmesine ilişkin kente katkı sağlamayı amaçlayan mekânlara yönelik elde edilen bulgular, literatürdeki bulgular ile örtüşmektedir. Kadir Has Üniversitesi Cibali Yerleşkesindeki müzede korunan tarihi kalıntıların sergilenmesi, kentsel belleğin öğrenciler, yerel sakinler ve turistler ile paylaşılması, Kadir Has Üniversitesi kütüphanesinin dışarıdan kullanıcılara açık olması, üniversite sınırlarının kentle bütünleşmesine ve üniversitenin kentin kamusal eşiği haline gelmesine katkı sağlamaktadır.

Online Journal of Art and Design
volume 15, issue 1, January 2027
DOI: https://doi.org/10.30935/ojad/2513141

2. 1. 5. Destinasyon Yaratmada Üniversite/Öğrenci İmajı

Literatür Araştırması

Kent merkezindeki üniversiteler, uluslararasılaşma hedefinde kentlerle birlikte çalışmaktadır. Üniversite ve kentin bir arada çalışması, üniversite-kent ilişkisinin uluslararasılaştığını göstermektedir. Uluslararasılaşmış üniversitelerde ilk olarak yerel çevre, yakın kentsel doku kabul görmektedir. Kentler, uluslararası aktörler olarak giderek etkili hale gelmektedir (Ransom, 2018, s. 665). Üniversite müzeleri, kentlerin uluslararasılaşmasında etkili olmaktadır. Üniversite müzeleri, kent mirası ve uluslararası imaja katkıda bulunmaktadır (Wallace, 2000, s. 32). Yüzyıllardır ayakta duran tarihi üniversite binaları, mimari miras boyutlarıyla kentsel turistik destinasyon arzını çeşitlendirme potansiyeli göstermektedir. Tarihi üniversiteler, mimari mirasını ve müze koleksiyonlarını turistik destinasyonlardaki ağlarına entegre etmektedir (Leão ve Brandão, 2022, s. 1158).

Kent merkezindeki üniversiteler, destinasyon yaratmak için tarihi yapıların yeniden işlevlendirilmesinde aktif rol almaktadır (Coulson ve diğerleri, 2014, s. 23). Üniversiteler, tarihi binaları yeniden işlevlendirerek mimari mirası zenginleştirmekte, kentsel yenilenmenin teşvik edilmesinde etkili olmaktadır. Akademik faaliyetler için yeniden işlevlendirilen tarihi yapılar, iyileştirme ve geliştirme girişimleriyle yalnızca mimari mirası zenginleştirmekle kalmaz aynı zamanda atıl kentsel alanları ve kenti de canlandırmaktadır (Cannaos ve diğerleri, 2025, s. 35). Atıl kentsel alan içinde yapıların yeniden tasarlanarak üniversiteye dönüştürülmesi üniversitelerin kent içindeki destinasyon imajını yansıtmaktadır (Adelaide ve diğerleri, 2013, akt. Freestone ve diğerleri, 2021, s. 41; Gage, 2023, s. 242).

Kent merkezindeki üniversiteler, binaları kadar yerleşke sınırlarıyla da tanımlanmaktadır. Yerleşke sınırları, üniversite ve yakın kentsel doku arasındaki görsel ve fiziksel etkileşimi ve üniversitenin imajını yansıtmaktadır (Mohamed, 2025, s. 14). Yerleşke sınırları, üniversite-kent ilişkisinin mekânsal kullanımını belirlemektedir (Briones, 2022, s. 97). Üniversite yerleşkeleri bilinçli olarak kente açılmaktadır. Üniversitelerin zemin katlarında topluma yönelik kamusal açıklıklar oluşturulmaktadır. Açıklıklar, toplum yaşamına faydalı mekânsal kullanımlar sağlamaktadır (Brungs, 2016, akt. Freestone ve diğerleri, 2021, s. 41). Üniversite yerleşkelerinin kente açılması ve kamusal alana entegre edilmesi, akademik kentsel çevre imajını yansıtmaktadır (Gage, 2023, s. 242). Yerleşke sınırlarının üniversite-kent ilişkisi için stratejik bir yaklaşım olduğu söylenebilir.

Üniversiteler, kent merkezinde fiziksel görünürlüğünü arttırmak için yakın kentsel dokudaki yerleşim alanlarını satın almaktadır. Yakın kentsel dokudaki mevcut binalar satın alınarak binaların cepheleri yenilenmektedir. Üniversitelerin kent merkezindeki mevcut binalara yerleşmesi akademik turizm için yer fikrini öne çıkarmaktadır (Troiani ve Carless, 2021, s. 6).

Üniversiteler, yurt dışında yerleşkeler kurarak da fiziksel görünürlüğünü artırmaktadır. Yurt dışı yerleşkeler, kentin destinasyon imajına değer katmaktadır (Bobée, 2025, s. 877). Yurt dışı yerleşkeler, kentin turistik deneyim yeri olarak küreselleşmesini ve ana destinasyon haline gelmesini sağlamaktadır (Kleibert ve diğerleri, 2020, s. 20; Rottleb, 2025, s. 194). Uluslararası öğrencilerin yurtdışında öğrenme ve yaşama deneyimi için fiziksel ortam sağlamaktadır. Üniversitelerin ve kentin marka imajı, uluslararası öğrencilerin tercih ettikleri üniversite ve kentin mekânsal kullanımında rol oynamaktadır. Üniversitelerin imajı, kentte güvenli ortamın oluşmasını, sosyal olanakları ve kentin küresel önemini etkilemektedir (Ma, 2022, s. 1000). Üniversiteler, destinasyon yaratmak için eğitim ve öğrenci imajını kullanmaktadır. Kentin turizm destinasyonuna katılmasıyla üniversitelerin imajı, kent ölçeğinden uluslararası ölçeğe uzanmaktadır.

Haliç Saha Bulgusu

Üniversitelerin kent içindeki konumu ve kent hafızasındaki yeri, kentin destinasyon imajına katkı sağlamaktadır. Kent merkezinde, kentin hafızasında yer edinen tarihi fabrika binaları,

Online Journal of Art and Design
volume 15, issue 1, January 2027
DOI: https://doi.org/10.30935/ojad/2513141

günümüzde üniversite yerleşkeleri olarak yeniden işlevlendirilmektedir. Kadir Has Üniversitesi Cibali Yerleşkesi, Tarihi Cibali Tütün ve Sigara Fabrikasından; Medipol Üniversitesi Haliç Yerleşkesi, Tarihi Tekel Fabrikası Genel Müdürlüğü binasından dönüştürülmüştür (Şekil 13). Üniversitelerin kent merkezinde ve tarihi yapılardan dönüştürülmesi kentin turizm destinasyonu imajını arttırmaktadır.

Kent merkezindeki üniversiteler, tarihi yapıların yanı sıra bakımsız kalmış atıl haldeki yapıların cephelerinde dönüşümler yaparak yapılara yeni mekânsal kullanımlar kazandırmaktadır. Kentle doğrudan ilişki kuran cepheler, üniversitelerin işlevini karşılayacak mekânsal kullanıma göre uyarlanmaktadır. Yapıya yeni girişlerin oluşturulması, mevcut girişlerin yeniden düzenlenmesi, zemin katta açıklıkların arttırılması, iç mekân ile kamusal alan arasındaki görsel ve fiziksel ilişkininin güçlendirilmesi, mekânsal kullanımda işlevsel değişimlerdir.

Kadir Has Üniversitesi Cibali Yerleşkesi içindeki Rezan Has müzesi, üniversitenin imajını arttırarak kentin turistik destinasyonunu çeşitlendirmektedir. Medipol Üniversitesi web sitesinde Haliç Yerleşkesinde bulunan diş hastanesinin kent merkezinde ve kolay ulaşılabilir olması nedeniyle uluslararası hastalar tarafından tercih edildiği belirtilmektedir (Url 6). Diş hastanesinin uluslararası kullanıcılar tarafından tercih edilmesi kentin sağlık turizmi destinasyonu kimliğini arttırmaktadır.

Kadir Has Üniversitesi Cibali Yerleşkesi içindeki Rezan Has müzesi, Medipol Üniversitesi Haliç Yerleşkesi Diş Hastanesi, hem kentlinin hem de turistin kamusal kullanımına açıktır. Üniversite yerleşkesi içindeki kamusal kullanımlar, üniversite-kent ilişkisini güçlendirmektedir.

Şekil 13. Kent merkezindeki Tarihi Cibali Tütün ve Sigara Fabrikası (a) ve Tarihi Tekel Fabrikası Genel Müdürlüğü (d) (Url 1), Kadir Has Üniversitesi (b,c) ve Medipol Üniversitesi (e, f) (Fotoğraflar yazar tarafından çekildi. Fotografların çekildiği tarih: 13.07.2026)

Literatür ve Saha Bulgusunun Karşılaştırılması

Uluslararası literatürde, kent merkezindeki üniversitelerin ve yakın kentsel dokusundaki tarihi binaların yeniden işlevlendirilerek mimari mirasın zenginleştirilmesine, yerleşke sınırlarının bilinçli olarak kente açılmasına, kültür ve sağlığa yönelik destinasyonda kamusal açıklıkların oluşturulmasına katkı sağladığına ilişkin bulgular yer almaktadır. Haliç saha çalışmasında, Tarihi Cibali Tütün ve Sigara Fabrikasının üniversiteye dönüştürülmesi, müze

ve hastanenin üniversite yerleşkesi içinde konumlandırılması, üniversitelerin yakın kentsel dokusundaki sokak ve eğitim koridorunun üst üste çakışması, kentli ve öğrenci tarafından kullanılan sokağın eğitim koridoruna dönüşmesi, açık kampüs uygulamasına yönelik elde edilen bulgular, literatürdeki bulgular ile örtüşmektedir. Mimari mirasın dönüşümüyle turizm açısından cazip hale gelen alan, kullanım yoğunluğunu da beraberinde getirmektedir.

2. 1. 6. Üniversitenin Bulunduğu Destinasyonda Ulaşım Stratejilerinde Gelişim

Literatür Araştırması

Kent merkezinde bulunan ve kentin sokaklarıyla çevrili üniversitelerin erişilebilirliği yüksektir. Yüksek erişilebilirliğe sahip olan kent merkezindeki üniversiteler, konumları nedeniyle öğrencilerin ve personelin ulaşım ihtiyaçlarını karşılayan güçlü bir ulaşım bağlantısına sahiptir. Erişilebilir yerleşkeler, öğrencilerin kullanabileceği ulaşım altyapısının çeşitliliğini artırmaktadır (Mohammed ve Ukai, 2024, s. 11). Kent merkezindeki üniversiteler, bulunduğu kentsel dokuda erişilebilirliği iyileştirmekte ve yeni ulaşım bağlantılarının sağlanmasında etkili olmaktadır. Yeni ulaşım bağlantıları ile kent içindeki geçişler kolaylaşmaktadır. Konut alanları, üniversiteler ve kent arasındaki bağlantı güçlenmektedir (Battal ve diğerleri, 2025, s. 2241, 2247; İçen, 2023, s. 77). Kent merkezindeki üniversiteler, bulunduğu destinasyonlarda ulaşım stratejileri ve altyapının gelişiminde ilişkili görünmektedir.

Kent merkezine dağılmış olan üniversite binaları arasında yaya ve araç hareketliliği artmaktadır (Adriana ve diğerleri, 2023, s. 22; Battal ve diğerleri, 2025, s. 2241, 2247). Kent merkezindeki üniversiteler, personelin ve öğrencilerin ulaşım ihtiyaçlarını karşılamak için yakın kentsel dokudaki parselleri satın alarak üniversiteye ait araç park yerleri olarak işlevlendirmektedir (Gladilina ve diğerleri, 2023, s. 3352). Ayrıca üniversiteler, bisiklet ve scooter park alanlarına uygun ulaşım olanaklarının gelişimini destekleyen kentsel aktörlerdir (Altafini ve diğerleri, 2023, s. 415). Üniversiteler, bisiklet, scooter gibi sürdürülebilir ulaşım araçlarının kullanımını destekleyerek sürdürülebilir kentsel hareketliliğe katkı sağlamaktadır (Mateo-Babiano ve diğerleri, 2020, s.11).

Kentsel ulaşım sistemlerinin gelişimi için üniversitelerin altyapısı, pilot çalışma alanı olarak kullanılmaktadır. Kentsel ulaşım sistemlerinin kent içinde ilk kullanım alanları, genellikle üniversite yerleşkeleri ve yakın kentsel dokulardır (Kul, 2021, s. 5; Mohammadi ve diğerleri, 2021). Üniversite yerleşkelerinde ve yakın kentsel dokuda uygulanan kentsel ulaşım sistemleri hem üniversite kullanıcısı hem de toplumun yaşanabilirliğini artırmaktadır (Tumedei ve diğerleri, 2024, s. 785).

Haliç Saha Bulgusu

Kadir Has Üniversitesi Cibali Yerleşkesi ve Medipol Üniversitesi Haliç Yerleşkesinin yakın kentsel dokusundaki kentsel boşluklar, üniversite otoparkları olarak işlevlendirilmektedir (Şekil 14). Üniversite girişlerindeki sokak ve kaldırımlarda scooter gibi sürdürülebilir ulaşım araçlarının kullanıldığı görülmektedir (Şekil 15).

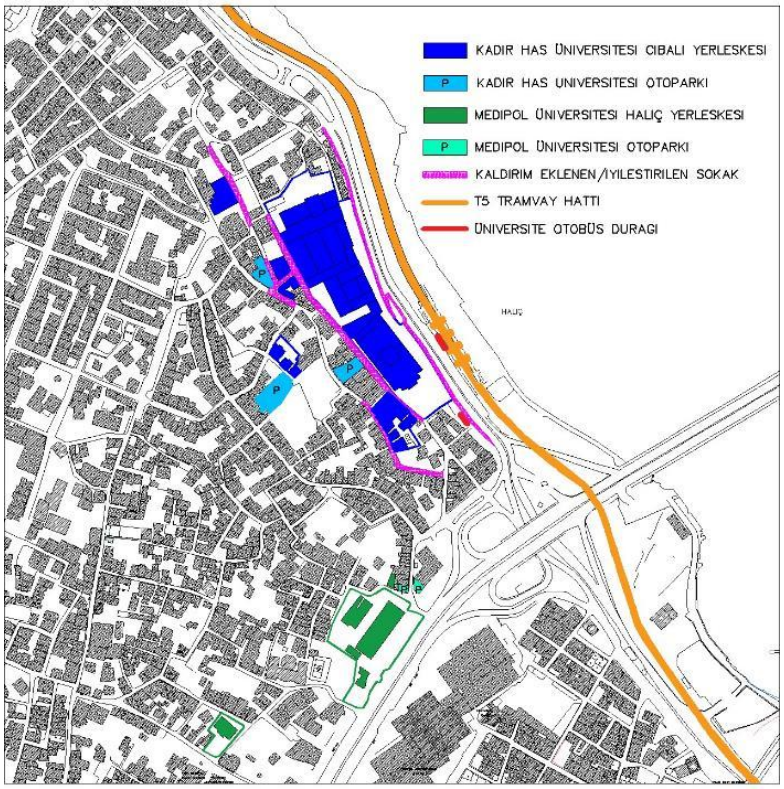
Kadir Has Üniversitesi Cibali Yerleşkesi binalarını çevreleyen sokaklar, üniversite kullanıcıları ve yerel sakinlerin gündelik hareketliliğine uygun mekânsal kullanım sağlayacak biçimde bölünmüştür. Yaya erişilebilirliğinin sağlanması için sokakların her iki tarafına kaldırım eklenmiş veya mevcut kaldırımlarda iyileştirmeler yapılmıştır. Yapılan düzenlemelerle sokağın öğrenciler ve yerel sakinler için yaya bağlantısı güçlenmektedir.

Üniversite-kent etkileşimi kapsamında değerlendirildiğinde otobüs, tramvay gibi kentsel ulaşım altyapı yatırımlarının üniversitelerin varlığıyla birlikte geliştiği söylenebilir. Haliç'te sanayinin desantralizasyonu kararı sonrası kurulan Kadir Has Üniversitesi Cibali Yerleşkesi, kentin ulaşım ağları özellikle raylı sistemlerdeki yatırımların gelişmesinde ilişkili görünmektedir. Kadir Has Üniversitesi Cibali Yerleşkesi önünden geçen T5 Eminönü-Alibeyköy Tramvay Hattı, Haliç kıyısı boyunca kentin diğer bölgelerine uzanmaktadır (Şekil 14). Üniversite ile tramvay durağı arasındaki yürüme mesafesi 80 m'dir. Üniversitenin T5

Online Journal of Art and Design
volume 15, issue 1, January 2027
DOI: https://doi.org/10.30935/ojad/2513141

tramvay hattıyla mekânsal yakınlığı ve kentsel ulaşım bağlantısıyla kurulan erişilebilirlik ilişkisi, Kadir Has Üniversitesinin kent ile bağlantısını güçlendirmektedir.

Üniversitenin yakın kentsel dokusundaki cadde, sokak ve durak isimlerine üniversite isminin verilmesi üniversitenin kent ile bağlantısını güçlendiren bir diğer unsurdur. (Gage, 2023, s. 242). Kadir Has Üniversitesi, yakın kentsel dokusundaki Kadir Has Caddesine, Kadir Has Kavşağına ve Kadir Has Üniversitesi otobüs durağına üniversitenin adını vermiştir (Şekil 15).

Şekil 14. Kadir Has Üniversitesi ve Medipol Üniversitesinin yakın kentsel dokusunda T5 Tramvay Hattı, üniversite otobüs durakları ve otoparkların konumu (Fatih, Hâlihazır Harita, 2024, Fatih Belediyesi: Yazar tarafından düzenlenmiştir)

Şekil 15. Kadir Has Üniversitesi ve Medipol Üniversitesinin yakın kentsel dokusunda ulaşım altyapısına ait fotoğraflar (Fotoğraflar yazar tarafından çekilmiştir. Fotoğrafların çekildiği tarih: 13.07.2026)

Literatür ve Saha Bulgusunun Karşılaştırılması

Uluslararası literatürde, kent merkezindeki üniversitelerin ve yakın kentsel dokusunda erişilebilirliğin iyileşmesi, yeni ulaşım bağlantılarının sağlanması, parsellerin satın alarak

üniversiteye ait araç park yerleri olarak işlevlendirilmesi, cadde ve sokak isimlerinin üniversite ile ilişkilendirilmesine yönelik bulgular yer almaktadır. Haliç saha çalışmasında, kaldırımların iyileştirilmesiyle yaya erişilebiliğindeki konforun arttırılması, öğrenci ve akademisyenlerin toplu taşımayla alana ulaşımının kolaylaşmasına ilişkin elde edilen bulgular, literatürdeki bulgular ile örtüşmektedir. Üniversitelerin koruma alanında bulunması nedeniyle sınırlı da olsa araç parkları için çözüm bulunmuştur. Üniversitelere yürüme mesafesinde bulunan otobüs durakları, tramvay istasyonu ve vapur iskelesi, üniversitelerin kentsel ulaşımla ilişkisini güçlendirmektedir.

3. Sonuç

Bulgular:

Makale literatür aracılığı ile üniversite kent bütünleşmesini dikkate alarak kent merkezindeki üniversitelerin yakın kentsel dokudaki mekânsal kullanımlara etkilerini sınıflandırmıştır: Üniversitenin yakın kentsel dokunun biçimsel verilerine uyarak parçacıl genişlemesi, üniversitenin varlığı ile yakın kentsel dokuda geçici konaklama/öğrenci konutu artışı, üniversitenin yakın kentsel dokusunda kentli ve üniversiteliye uygun ortak kullanım alanları, üniversitelerin yakın kentsel dokusunda teknopark/müze/araştırma merkezi/sağlık kuruluşlarının gelişmesi, destinasyon yaratmada üniversite/öğrenci imajı, üniversitenin bulunduğu destinasyonda ulaşım stratejilerinde gelişim başlıklarında sınıflandırmıştır. Literatürden elde edilen bulgular, Kadir Has Üniversitesi Cibali Yerleşkesi ve Medipol Üniversitesi Haliç Yerleşkesi üzerinden uzun dönemli mekânsal/harita analizi ve üniversite yakın dokusundaki işlev değişikliklerinin tespiti ile ilişkilendirilmiştir. Sonuç bölümü literatür ve saha çalışması bulgularının karşılaştırıldığı örtüşen ve ayrışan başlıklar üzerinden organize edilmiştir:

* Üniversiteler, mekânsal sürdürülebilirliği sağlamak için bulunduğu kentsel dokunun yapılanma şartlarına uyum sağlayarak parçacıl genişlemektedir. Üniversiteler, küresel rekabeti sağlamak için ülke sınırları içinde, yurt dışında bina mülk edinme, kiralama, yerleşke kurma girişiminde bulunmaktadır. Haliç saha çalışmasındaki bulguya göre; I. derece arkeolojik sit alanında bulunan Kadir Has Üniversitesi Cibali Yerleşkesi ve Medipol Üniversitesi Haliç Yerleşkesi, yakın kentsel dokudaki mevcut yapıları yenileyerek ve koruma planlarına uyarak mekânsal açıdan parçacıl bir biçimde genişlemektedir.
* Üniversiteler, çevresindeki öğrenci konutları, yurtlar ve çalışan genç nüfusa uygun konutların artmasında etkili görünmektedir. Haliç saha çalışmasındaki bulguya göre; Tarihi sit alanında bulunan Kadir Has Üniversitesi Cibali Yerleşkesi ve Medipol Üniversitesi Haliç Yerleşkesi yakın kentsel dokusundaki konutlar, koruma kurallarına göre yenilenmektedir. Ayrıca Haliç ve çevresi özellikle ulaşım olanakları nedeniyle de yeni konut üretimi konusunda da cazibe alanı olmuştur.
* Üniversitelerin yakın kentsel dokusunda mekânların mülkiyet ve fonksiyonları değişerek üniversite ve yerel sakinlere hizmet eden ortak kullanım alanları oluşmaktadır. Haliç saha çalışmasındaki bulguya göre; Kadir Has Üniversitesi Cibali Yerleşkesi ve Medipol Üniversitesi Haliç Yerleşkesinin yakın kentsel dokusunda tarihi kentsel dokunun mekânsal açıdan kısıtlayıcı olması nedeniyle üniversite ve yerel sakinlerin kullandığı yeme içme mekânları, zincir işletmelerin ihtiyaç duyduğu mekânsal ihtiyaçların aksine yerel işletme ölçeğinde kalmaktadır.
* Üniversitelerin varlığıyla birlikte kente katkı sağlayan yenilikçi yaklaşımlar için çevredeki mekânlar içeriksel olarak değişmektedir. Haliç saha çalışmasındaki bulguya göre; Kadir Has Üniversitesi Cibali Yerleşkesinde bulunan müze, kütüphane, tiyatro ile Medipol Üniversitesi Haliç Yerleşkesinde bulunan hastane işlevi, kente katkı sağlamayı amaçlayan yenilikçi yaklaşımlardır.
* Üniversiteler, destinasyon yaratmak için eğitim ve öğrenci imajını kullanmaktadır. Haliç saha çalışmasındaki bulguya göre; Kadir Has Üniversitesi Cibali Yerleşkesi ve Medipol Üniversitesi Haliç Yerleşkesinin tarihi fabrika yapısından dönüşen bir mimari miras değerinin bulunması, Haliç'te yer seçen on bir üniversite ile oluşan genç nüfus ve gelişen konut stoğu alanı öğrenci, turist ve konut kullanıcıları açısından bir destinasyon yapmıştır. Ayrıca üniversitelerin bazı binalarını yerleşme içindeki komşu binalardan

seçmeleri var olan sokak dokusunun hem kentli/ziyaretçi hem öğrenci ile eşzamanlı kullanılmasına olanak vererek tolerans arttırdığı düşünülebilir.

* Üniversiteler, bulundukları destinasyonlarda ulaşım stratejilerinin gelişiminde ilişkili görünmektedir. Haliç saha çalışmasındaki bulguya göre; Kadir Has Üniversitesi Cibali Yerleşkesi ve Medipol Üniversitesi Haliç Yerleşkesinin toplu taşıma duraklarına mekânsal yakınlığı ve yakın kentsel dokudaki sokak kaldırımlarının iyileştirilmesi yaya erişilebilirliğini güçlendirmektedir. Yapılan iyileştirmeler ile öğrencilerin kesintisiz ve güvenli ulaşımı desteklenmektedir. Ayrıca yakın kentsel dokudaki konut, eğitim, rekreasyon ve turizmdeki gelişmeler raylı sistemleri desteklemektedir.

Üniversite-Kent İlişkisinin Yönü Değişiyor: Gerilimden Bütünleşmeye

Üniversite-kent ilişkisi, üniversitelerin genişlemesiyle yaşanan üniversite-mahalle gerilimi sorunundan sıyrılmaktadır. Küresel dünyada kentlerin rekabet ortamında üniversite-kent ilişkisi yeniden tanımlanmaktadır. Kent merkezindeki üniversitelerin kente katkı sağlayan yenilikçi yaklaşımları amaçladığı bir üniversite-kent etkileşim süreci ortaya çıkmaktadır. Günümüzde üniversiteler ve kentler karşılıklı olarak birbirinden fayda beklemektedir. Gerilimlerin aksine üniversite ve kent arasındaki karşılıklı bütünleşme, kenti ve üniversiteyi geliştirmektedir.

Uluslararası literatürde, üniversite-kent bütünleşme sürecinde her konuda olduğu gibi kapasite dikkate alınmadığında öğrenci konut baskısı, öğrenci sayısının artmasıyla kiraların ve konut fiyatlarının yükselmesi, öğrencileşme, yerel sakinlerin bölgeden dışlanması veya yer değiştirmek zorunda kalması, yerel sakinlerin uygun fiyatlı konut erişilebilirliğinin zorlaşması, yerel sakinlerle gerilim gibi sorunları da içeren bir süreç olarak yönetilmeyi ve planlamayı beklemektedir.

Üniversite-kent ilişkisi dikkate alındığında üniversite ve kentin karşılıklı bütünleşme ihtiyacını sağlayacak mekânsal kullanımlar giderek önem kazanmaktadır. Kent merkezindeki üniversite ve kentin bütünleşme ihtiyacı, üniversitenin kente katkı sağlayan yenilikçi yaklaşımlarıyla sağlanmaktadır.

Yorumlar ve yapılması gerekli çalışmalar

Bulgular ve tartışma konusu kent merkezlerinde kurulacak üniversitelerin yakın dokudaki etkileşimini yönlendiren çıktılar açısından planlama ve tasarımcılara yol gösterici niteliktedir. Altı bulgudan elde edilen verilere göre üniversite yerleşkelerinin geçirgenliğini sağlayan kamusal mekânların oluşturulması, karma kullanımlar ile mekânsal kullanımın çeşitlendirilmesi, öğrenci konutu/özel konaklama birimi planlamasının yapılması, mevcut tarihi yapıların yeniden işlevlendirilmesi, ortak kamusal mekânların oluşturulması, kente katkı sağlayan kültür, sağlık ve bilgi teknolojisi mekânlarının yaygınlaştırılması, ulaşım entegrasyonun sağlanması ve yerel sakinlerin mekânsal ihtiyaçlarının korunması gibi planlama/tasarım ilkeleri geliştirilebilir.

Kent merkezindeki üniversitelerin fiziksel genişlemesinin yanı sıra, yakın kentsel dokusuyla kurduğu ilişkiler ve işlevsel kullanımlar da ele alınmalıdır. Özellikle tarihi ve yoğun yapılaşmış kentsel dokudaki üniversite yerleşkeleri için yalnızca yeni bina yapılması değil, mevcut kentsel alanların etkin kullanılmasıyla üniversite-kent ilişkisi güçlendirilebilir. Üniversitenin eğitim, kültür, sağlık faaliyetleri, yakın kentsel dokudaki mevcut yapılarla/mekânlarla ilişkilendirilebilir. Üniversite-kent bütünleşmesinde tarihi kentsel doku korunarak mekânsal kullanım arttırılabilir.

Kent merkezindeki üniversitelerin kentteki konumu, yakın kentsel doku, üniversite-kent ilişkisini etkileyen parametrelerin belirlenmesi gelecek çalışmaların yönünü göstermektedir.

Kaynaklar

Alam, G. M., Al-Amin, A. Q., Forhad, A. R., Mubarak, M. S. (2020). Does the private university sector exploit sustainable residential life in the name of supporting the

fourth industrial revolution?. Technological Forecasting and Social Change, 159, 120200. https://doi.org/10.1016/j.techfore.2020.120200

Alam, G. M., Roslan, S., Al-Amin, A. Q., Leal Filho, W. (2021). Does GATS' influence on private university sector's growth ensure ESD or develop city 'sustainability crisis'—policy framework to respond COP21. Sustainability, 13(8), 4520. https://doi.org/10.3390/su13084520

Altafini, D., Mara, F., Cutini, V. (2023, Haziran). A data-driven approach for a city-university mobility plan: The case of the University of Pisa. Gervasi, O., Murgante, B., Rocha, A. M. A. C., Garau, C., Scorza, F., Karaca, Y., Torre, C. M. (Eds.). In International Conference on Computational Science and Its Applications (ss. 401-417). Cham: Springer Nature Switzerland. https://doi.org/10.1007/978-3-031-37126-4

Akkoç, S. S., Yirmibeşoğlu, F. (2025). Beyond campus walls: Studentification in Ankara's İşçi Blokları neighborhood–housing, affordability, and community dynamics. ICONARP International Journal of Architecture and Planning, 13(2), 778-804. https://doi.org/10.15320/ICONARP.2025.345

Andrés, J. L. B. (2021). Cultural policies in the cities with campuses in the province of Cadiz and the experience of the University Extension of the UCA. Cadiz, Puerto Real, Jerez and Algeciras. Periférica Internacional. Revista para el análisis de la Cultura y el Territorio. 22. ISSN:1577-1172. http://doi.org/10.25267/Periferica.2021.i22.24

Prado-Acebo, C., Vázquez, A. S. R. (2025). Green and revitalised cities through üniversities: Sarzano and Ferrol campus. TeMA-Journal of Land Use, Mobility and Environment, (1), 13-24. http://dx.doi.org/10.6093/1970-9870/11085

Adriana, M. C., Situmorang, R., Aji, B. J. (2023). Exploring the transport mode choice of university students in Jakarta: A case study of Universitas Trisakti. Spatium, 020-029. https://doi.org/10.2298/SPAT230202003A

Battal, İ. G., Şen, E., Karasu, B. M. (2025). Spatial impacts of university campuses on urban fabric: The case of Bursa Technical University, Türkiye. J. Fac. Eng. Archit. Gazi Univ, 40, 2237-2248. DOI: 10.17341/gazimmfd.1608505

Briones, S. C. R. (2022). Del campus segregado al campus integrado: Regeneración urbana e ıntegración social en subcentro Universitario Vicuña Mackenna, Yüksek Lisans Tezi, Pontificia Universidad Catolica de Chile, Şili.

Bobée, A. (2025). Capitalizing on european capital cities: French business schools' offshore campus investment strategies in London, Berlin and Barcelona. International Journal of Urban and Regional Research, 49(4), 876-891. https://doi.org/10.1111/1468-2427.13322

Bromley, R. (2006). On and off campus: Colleges and üniversities as local stakeholders. Planning, Practice & Research, 21: 1–24. https://doi.org/10.1080/02697450600901400

Bromley, R., Kent, R. B. (2006). Integrating beyond the campus: Ohio's urban public üniversities and neighbourhood revitalisation. Planning, Practice & Research, 21: 45–78. https://doi.org/10.1080/02697450600901517

Bunnell, G., Lawson, C. T. (2006). A public university as city planner and developer: Experience in the capital of good planning. Planning, Practice & Research, 21: 25–43. https://doi.org/10.1080/02697450600901483

Campos, P., Luceño, L. (2020). Architecture, education and city: Towards the optimisation of communities of learning through the educational campus paradigm in the 21st Century. Global Journal of Engineering Education, 22 (2). https://www.wiete.com.au/journals/GJEE/Publish/vol22no2/05-Campos-P.pdf

Cannaos, C., Onni, G., Casu, A. (2025). Students and tourists: The effects of university presence in a tourist city. In local economic systems and housing real estate markets in university towns (ss. 33-52). Cham: Springer Nature Switzerland. https://doi.org/10.1007/978-3-031-91895-7_3

Carmona, M., Tiesdell, S., Heath, T., Oc, T. (2010). Public places. Urban places: The dimensions of urban design. Architectural Press.

Cerutti, S., Boccaleri, E., Ferrero, E. (2021). The role universities and cities can play in the EU's green deal. Journal of Urban Regeneration & Renewal, 15(1), 1-14. https://www.ingentaconnect.com/content/hsp/jurr/2021/00000015/00000001/art00010

Chatterton, P. (2010). The student city: An ongoing story of neoliberalism, gentrification, and commodification. Environment and Planning A: Economy and Space, 42(3), 509-514. https://doi.org/10.1068/a42293

Chen, H., Zhang, Y. (2025). Chinese universities as urban developers: The tale of two innovation complexes in Nanjing, China. International Journal of Urban and Regional Research, 50 (4), s. 877-896, https://doi.org/10.1111/1468-2427.70053

Coulson, J., Roberts, P., Taylor, I. (2014). University trends: Contemporary campus design (2nd ed.). London. Routledge.

Dalton, L. C., Hajrasouliha, A. H., Riggs, W. W. (2018). State of the art in planning for college and university campuses: Site planning and beyond. Journal of the American Planning Association, 84 (2), 145-161. https://doi.org/10.1080/01944363.2018.1435300

den Heijer, A. C. (2011). Managing the university campus: Information to support real estate decisions. Delft: Eburon Academic Publishers.

den Heijer A. C., Curvelo Magdaniel, F. T. J. (2018). Campus–city relations: Past, present, and future. Meusburger, P., Heffernan, M., Suarsana, L. (Eds.), Geographies of the University, Knowledge and Space 12 (s. 676), Springer Nature, https://doi.org/10.1007/978-3-319-75593-9_13

de Oliveira, V. M. A. (2022). Urban morphology: An introduction to the study of the physical form of cities (2nd ed.). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-92454-6_2

Fatih Belediyesi. (1994). 1/1000 ölçekli fatih imar planı. Plan ve Proje Müdürlüğü. İstanbul

Fatih Belediyesi. (2005). Tarihi Yarımada Fatih ilçesi koruma amaçlı uygulama imar planı. Plan ve Proje Müdürlüğü. İstanbul

Fatih Belediyesi. (2012). 1/1000 ölçekli koruma amaçlı uygulama imar planı. Plan ve Proje Müdürlüğü. İstanbul

Fatih Belediyesi. (2024). Fatih hâlihazır harita. Plan ve Proje Müdürlüğü. İstanbul

Ferman, B., Greenberg, M., Le, T., McKay, S. C., (2021). The right to the city and to the university: Forging solidarity beyond the town/gown divide. The Assembly: A Journal for Public Scholarship on Education 3(1), 10–34. https://doi.org/10.33011/assembly.v3i1.1003

Fraser, C., Collins, P. (2024). Rooming with seniors: Investigating demand for ıntergenerational home-sharing arrangements amongst students at a Canadian University. Journal of Intergenerational Relationships, 22(1), 143-166. https://doi.org/10.1080/15350770.2022.2161688

Freestone, R., Pullan, N., Saniga, A. (2021). The making of a city campus. Geographical Research, 59(1), 29-45. https://doi.org/10.1111/1745-5871.12439

Gümüş, İ. (2020). Üniversite-kent etkileşiminde melez "üçüncü mekân" kavramı doğrultusunda "rizomatik kampüs yerleşim sistemi modeli" Önerisi. Online Journal of Art & Design, 8(2), 208-224. https://www.adjournal.net/articles/82/8216.pdf

Garton, P. M. (2023). Universities and gentrification: The effects of anchor institution initiatives on rates of neighborhood change. Research in Higher Education, 64(7), 987-1010. https://doi.org/10.1007/s11162-023-09733-y

Gage, S. (2023). A perfect expression of the life of a modern university: Collegiate gothic and urban progressivism at the University of Chicago, 1890–1918. Architectural History, 66, 213-250. https://doi.org/10.1017/arh.2023.10

Gehl, J. (2011). Life between buildings: Using public space. Princeton University Press.

Gu, H., Smith, D. P. (2020). Living off the campus: Urban geographies of change and studentification in Beijing, China. Urban Geography, 41(2), 205-224. https://doi.org/10.1080/02723638.2019.1659071

Goddard, J., Vallance, P., (2013). The university and the city. Routledge. ISBN: 978-0-415-58992-5

Gök, B., Kerestecioğlu F., (2025, Nisan). 1980 sonrası yapı adalarının değişimi/dönüşümü/gelecek vizyonu: Haliç örneğinde, XIV. Uluslararası Sinan Sempozyumu, 17 – 18 Nisan 2025, Cilt: 2, ss. 589-598, Trakya Üniversitesi, Edirne. ISBN: 978-975-374-382-2/978-975-374-384-6

Gladilina, I., Sergeeva, S., Deputatova, N., Skvortsova, M., Bereznyakovskiy, V., Silaeva, A., Karabayev, G., Mamedov, S., (2023). Prospects for the development of university campuses integrated into urban environment in Russia and Kazakhstan. Civil Engineering and Architecture, 11(6), 3347-3354. DOI: 10.13189/cea.2023.110610

Grimaldi, A. (2021). Envisioning lower Allston's future: Contested spaces at the margins of Harvard University's expansion, Doktora Tezi, Massachusetts Institute of Technology, Cambridge, ABD.

Hansen, L. (2023). Post-1994 South African university infrastructure: A critical study of the framework and spatial principles to guide future developments, Doktora Tezi, University of the Witwatersrand, Johannesburg, Güney Afrika.

İçen, D., (2023). Üniversitelerin kentlere etkilerinin değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.

Jarman, N., Stratford, E. (2024). Proxy wars, the parklet, and the university: Challenges for urban design. Journal of Urban Design, 29(4), 452-467. https://doi.org/10.1080/13574809.2023.2255148

Jones, V., Panneels, I., Zeller, F., Terras, M., Osborne, N. (2025). Creative informatics: The role of 'the university'in Edinburgh and South East Scotland's creative cluster. City, Culture and Society, 43, https://doi.org/10.1016/j.ccs.2025.100664

Kahler, S., Harrison, C. (2020). Wipe out the entire slum area: University-led urban renewal in Columbia, South Carolina, 1950–1985. Journal of Historical Geography, 67, 61-70. https://doi.org/10.1016/j.jhg.2019.10.008

Kropf, K. (1996). Urban tissue and the character of towns. Urban Design International, 1(3), 247–263. https://doi.org/10.1080/135753196351029

Kleibert, J. M., Bobée, A., Rottleb, T., Schulze, M. P. (2020). Global geographies of offshore cam-puses. Leibniz Institute for Research on Society and Space. http://hdl.handle.net/10419/223315.

Kleibert, J. M. (2021). Geographies of marketization in higher education: Branch campuses as territorial and symbolic fixes. Economic Geography, 97(4), 315-337. https://doi.org/10.1080/00130095.2021.1933937

Kul, K. K. (2021). Akıllı kent mobilyası kullanımı istanbul yıldız teknik üniversitesi durağı örneğinde değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.

Leão, M. T. G., Brandão, F. A. (2022). Universities' built heritage as a means to diversify urban tourist destinations' cultural supply: The case of the University of Porto. International Journal of Tourism Cities, 8(4), 1141-1162. https://doi.org/10.1108/IJTC-01-2022-0020

Mawhorter, S. L., Ehlenz, M. M. (2025). The urban context of rental housing development near major US universities. Journal of Planning Education and Research, 45(4), 960-975. https://doi.org/10.1177/0739456X241264284

Mela, S. (2022). Rigenerazione urbana e pianificazione dal basso: il ruolo dell'Università. Sociologia urbana e rurale: XLIV, 128, 2022, 83-94

Mohammadi, A. M., Hajrasouliha, A., Cleary, J. P., Woo, J. H. (2021, July). The smart campus as a testing ground for smart cities, in 2021 ASEE Virtual Annual Conference Content Access, (Virtual Conference), p. 13, ASEE Conferences, DOI: 10.18260/1-2—37895.

Mohammed, A. M., Ukai, T., Hall, M. (2022). Towards a sustainable campus-city relationship: A systematic review of the literature. Regional Sustainability, 3(1), 53-67. https://doi.org/10.1016/j.regsus.2022.03.004

Mohammed, A. M., Ukai, T. (2024). Campus-neighbourhood interaction in the knowledge economy city: Japan as a case study. Ain Shams Engineering Journal, 15(1), 102268. https://doi.org/10.1016/j.asej.2023.102268

Mohamed, A. A. (2025). Visualising enclosure: The architecture of separation in campus life. Visual Studies, 1-15. https://doi.org/10.1080/1472586X.2025.2597980

Middha, B., Lewis, T. (2021). Pop-up food provisioning as a sustainable third space: Reshaping eating practices at an inner urban university. Australian geographer, 52(4), 407-424. https://doi.org/10.1080/00049182.2021.2017250

Mateo-Babiano, I., Tiglao, N. M. C., Mayuga, K. A., Mercado, M. A., Abis, R. C. (2020). How can universities in emerging economies support a more thriving cycling culture?. Transportation research part D: Transport and environment, 86, 102444. https://doi.org/10.1016/j.trd.2020.102444

Ma, A. H. S. (2022). Assessing the effects of university reputation and city ımage on ınternational student destination choice: evidence from a flagship university in Taipei. Education and Urban Society, 54(8), 992-1009. https://doi.org/10.1177/00131245211013844

Macintyre, C. (2003). New models of student housing and their impact on local communities. Journal of Higher Education Policy and Management, 25(2), 109-118. https://doi.org/10.1080/1360080032000122598

Namvar, N., (2020). City/Campus Duality, Doktora Tezi, University of Lincoln, İngiltere.

Oderich, C. L., Baldi, M. (2020). Transforming the territory: The importance of the latin american ıntegration university for culture in the Brazil-Paraguay-Argentina triple frontier. Revista Brasileira de Educação, 25, e250059. https://doi.org/10.1590/S1413-24782020250059

Perry, D. C., Wiewel, W. (2005). From campus to city: The university as Developer, in Perry, D. C. and Wiewel, W. (eds) The university as urban developer: Case studies and analysis. Armonk: M. E. Sharpe. Lincoln Institute of Land Policy, Cambridge, Massachusetts. https://doi.org/10.4324/9781315698854

Prada-Trigo, J., Cornejo Nieto, C., Quijada-Prado, P. (2020). Neighborhood changes as a consequence of the arrival of university students in two areas of Concepción-Chile. http://dx.doi.org/10.4067/S0718-83582020000200109

Prokshits, E., Moskalev, P., Sotnikova, O., Zolotukhina, I., Vasenin, D., Savvin, N. (2023, March). Structural optimization of ınteruniversity campus with system analysis of the territorial dispersion of residential and educational facilities. In 2023 6th International Conference on Energy Conservation and Efficiency (ICECE) (pp. 1-6). IEEE. DOI: 10.1109/ICECE58062.2023.10092485

Piñeira, M. J., Fernández-Tabales, A., Mínguez, C. (2025). Touristification and studentification. New dialectics of urban segregation in historical university cities. Cities, 159, 105719. https://doi.org/10.1016/j.cities.2025.105719

Pöschl A. Ö., (2019). Üniversite yerleşkelerinin kent ile ilişkilerinin kurgulanması, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Razavivand Fard H., (2019). The morphological side of academic space: A sustainability and liveability multi-criteria evaluation of university-city interaction, Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Ransom, J. (2018). The city as a focus for university internationalisation: Four European examples. Compare: A Journal of Comparative and International Education, 48(4), 665-669. https://doi.org/10.1080/03057925.2018.1459379

Rottleb, T. (2025). Offshore campus development and the worlding of Dubai as an international education hub. Urban Geography, 46(1), 180-200. https://doi.org/10.1080/02723638.2024.2359316

Ríos-Mantilla, R. S., González-Ortiz, J. C., Egas-Reyes, M. V., Armijos-Moya, E. (2025). Los espacios ıntermedios como potenciadores de acciones colectivas. Casos desde la Vinculación Universitaria en Quito–Ecuador. Estoa. Journal of the Faculty of Architecture and Urbanism, 14(28), 178-190. https://doi.org/10.18537/est.v014.n028.a13

Rodin, J. (2005). The 21st century urban university. Journal of the American Planning Association, 71: 237–49. https://doi.org/10.1080/01944360508976696

Sakai, T., Inai, K., Kutsuna, K., Adhikary, B. K., Buzás, N. (2022). Technology transfer performance: A comparative analysis of two universities in Japan. International

Journal of Technology Management, 90(1-2), 78-101. https://doi.org/10.1504/IJTM.2022.124613

Shayesteh, H., Yang, T., Fregene, K., Beaty-Pownall, P., Zandi, S., Karamanoglu, M., Botkova, Z. (2025, April). The MDX living pavilion: Making a collaborative, sustainable learning and wellbeing space on campus. In 2025 IEEE Global Engineering Education Conference (EDUCON) (pp. 1-10). IEEE. DOI: 10.1109/EDUCON62633.2025.11016635

Sotomayor, L., Tarhan, D., Vieta, M., McCartney, S., Mas, A. (2022). When students are house-poor: Urban üniversities, student marginality, and the hidden curriculum of student housing. Cities, 124, 103572. https://doi.org/10.1016/j.cities.2022.103572

Toulmin, V., Tait, M., Warwick, T., Dobson, J. (2025). Anchor institutions in the changing city: The university's role in shaping the Future High Street. Journal of Urban Regeneration & Renewal, 18(4), 410-428. https://doi.org/10.69554/AOAF1595

Tumedei, G., Ceccarini, C., Prandi, C. (2024, March). Transforming smart campuses into user-centric environments by integrating BIM and environmental data. In 2024 IEEE International Conference on Pervasive Computing and Communications Workshops and other Affiliated Events (PerCom Workshops) (pp. 781-786). IEEE. 10.1109/PerComWorkshops59983.2024.10502582

Troiani, I., Carless, T. (2021). The death and life of UK universities and the cultural spaces they consume. Architecture_MPS, 19(1), 1-12. https://doi.org/10.14324/111.444.amps.2021v19i1.002

Wallace, S. A. (2000). From campus to city: University museums in Australia. Museum International, 52(3), 32-37. https://doi.org/10.1111/1468-0033.00270

Wilkinson, C., Greenhalgh, P. (2024). Exploring student housing demand, supply side and planning policy responses in a small university city: Studentification in Durham, UK. housing policy debate, 34(5), 746-768. https://doi.org/10.1080/10511482.2022.2137379

Zasina, J., Jakubiak, W. (2024). Studentification, youthification, and gentrification, all at once? New-builds, newcomers, and near-campus change in a post-industrial city. https://doi.org/10.12775/bgss-2024-0015

İnternet Kaynakları

Url 1, Salt Araştırma, https://archives.saltresearch.org/ Erişim tarihi: 19/07/2026

Url 2, Sahibinden.com, https://www.sahibinden.com/ Erişim tarihi: 06.07/2026

Url 3, Kadir Has Üniversitesi, https://www.khas.edu.tr/arastirma-merkezleri/ Erişim tarihi: 23.08.2026

Url 4, Kadir Has Üniversitesi, https://www.khas.edu.tr/ Erişim tarihi: 23.08.2026

Url 5, Rezan Has Müzesi, https://www.rhm.org.tr/ Erişim tarihi: 23.08.2026

Url 6, Medipol Üniversitesi Diş Hastanesi, https://medipol.com.tr/hastanelerimiz/medipol-unkapani Erişim tarihi: 24.08.2026